

Miskolci Egyetem

Állam- és Jogtudományi Kar

Bűnügyi Tudományok Intézete

Büntető Eljárásjogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék

SZAKDOLGOZAT

A FIATALKORÚAK ELLENI BÜNTETŐELJÁRÁS SAJÁTOSSÁGAI

Konzulens:

Dr. Jánosi Andrea
egyetemi adjunktus

Készítette:

Nagy Anita
igazságügyi igazgatási szak
levelező tagozat

2019.

University of Miskolc
Faculty of Law
Institute of Criminal Sciences

THESIS

SPECIALITIES OF CRIMINAL PROCEDURE AGAINST JUVENILES

Consultant:

Dr. Andrea Jánosi
assistant professor

Author:

Anita Nagy
university student

2019.

Tartalom

Bevezetés.....	3
Fogalmak.....	5
1. A gyermekbarát igazságszolgáltatás	7
1.1. A gyermekbarát igazságszolgáltatás nemzetközi szinten	7
1.2. Fiatalkorúak helyzete hazánkban.....	8
1.3. A fiatalkorúak joga a büntetőeljárásban	10
2. A fiatalkorúak elleni büntetőeljárás alanyai.....	12
2.1. Az eljárás hatálya és általános elemei.....	12
2.1.1. Az eljárás esedékessége.....	13
2.2. A nyomozóhatóság	14
2.3. Az ügyész.....	16
2.4. A védő.....	17
2.5. A törvényes képviselő és ügygondnok jogállása	18
2.6. A bíróság.....	19
3. Az eljárás és a bizonyítás speciális ismérvei.....	21
3.1. Bizonyítási eszközök	21
3.1.1. A környezettanulmány.....	22
3.2. A megelőző pártfogás	23
3.2.1. A pártfogó felügyelői vélemény és összefoglaló pártfogói vélemény tartalma	25
3.3. Diverzió	27
3.3.1. A feltételes ügyészi felfüggesztés jogintézménye.....	28
3.4. Kényszerintézkedések elrendelésének szabályai	29
3.5. A tárgyalás	30
3.6. Fiatalkorúakkal szemben alkalmazható szankciók	32
4. Fiatalkori bűnözés – kriminológiai kitekintés.....	36
4.1. Kockázati tényezők.....	36
5. Összefoglaló.....	39
Irodalomjegyzék.....	42
Jogszabályjegyzék	43
Internetes források	44

Bevezetés

Korunk rohanó életmódja és minden tekintetben vett gyors fejlődése mára már olyan méreteket öltött, melynek következtében sokszorosára nőttek azok az ingerek és belénk táplált etalonok, amelyek befolyásolják célkitűzéseinket, vagyis hatással vannak életszínvonal iránti vágyainkra. Fontos szerepet tölt be az egzisztencia, a vagyon, a kapcsolatok és minden, ami a külvilág számára közvetíti a társadalmi ranglétrán betöltött helyét az egyénnek. Sokszor a felnőttek sem képesek következetesen meghozni választásait, döntéseiket, cselekedeteiket, aminek következményeként olykor olyan irányt vesz életük, amelyet nem terveztek. Miként is alkalmazkodhatnának ehhez a rohanó világhoz akkor a gyermekek és fiatalkorúak? Van-e összefüggés a modern világ sokszor erőszakos hatása és a fiatalok reakciója, választása között? Befolyásolja-e a modern kor gyermekét a bűnözővé válásban a fentiekén túl a hozott mintakép? Mit tehetnek a szülők, a tanárok, a bűnüldöző szervezetek és egyéb szervek annak érdekében, hogy megfelelő és hatékony eszközöket használva, a helyes útra tereljék, és legfőképp ott tartsák a fiatalokat? Mi vezet oda, hogy egy gyermek bűnözővé váljon? Megfelelő hatékonysággal működik-e a rendszer, amely azt hivatott szolgálni, hogy a vétő fiataalt visszaterelje a helyes útra, ugyanakkor megfelelő visszatartó erőt is jelentsen? Miként érhető el az a kényes egyensúly a büntetőeljárásban, amely a fiatalokra nézve hatásos eljárást, ugyanakkor védelmet is nyújt a gyermekeknek?

A kérdések végtelenek, és a fiatalkor ténye különleges eljárásmodot igényel a büntetőeljárásban, melynek alkalmazása sok esetben korántsem egyszerű. A magyar jogszabályokon túl, Európai Unió irányelveket és nemzetközi dokumentumokat is figyelembe kell venni a jogalkalmazóknak a büntetőeljárások során, így megállapítható, hogy a fiatalkorúak büntetőeljárása és annak sajátosságai rendkívül összetett témakör. Szoktuk mondani, hogy a „mai” gyermekek „hamarabb felnőnek.”.... Vajon igaz ez a kijelentés annak vonatkozásában is, hogy talán hamarabb vagy könnyebben válnak bűnözővé is egyben? Mit mutatnak a statisztikák? Kik a fiatalkorúak elleni büntetőeljárásban résztvevők és milyen szabályok kötik őket? Milyen különös szabályok vonatkoznak az eljárásra? Ilyen, és ehhez hasonló kérdésekre keresek választ dolgozatomban. Feltehetően sok nyitott kérdés marad, de ugyanakkor bízom benne, hogy lesznek olyan megállapítások és észrevételek munkámban, melyek időszerűek és ésszerűek az eljárási cselekmények mai állását tekintve.

Témaválasztásomat főként a fentebb felsorolt kérdések és azok összefüggései ihlették. Úgy vélem, hogy a fiatalkorúak által elkövetett bűncselekményeknél – kvázi a kiváltó ok – releváns tényező a környezet, a hozott minta és a külső hatások együttese. Alapvetően a kiváltó ok és a bűncselekmények között szükséges kapcsolatot keresni ahhoz, hogy a fiatalok büntetőeljárásában hatékony eljárásrendet és eszközöket tudjunk alkalmazni, és az alkalmazott szankció, nevelő jelleggel működjön, meggyőzve a fiatalkorút a helyes társadalmi minta követéséről és a törvények tiszteletéről.

Munkám során szakkönyvek, folyóiratok, tankönyvek, értekezések, dolgozatok és olyan szakirodalmak nyújtanak segítséget, melyek megállapításai harmóniában állnak saját véleményemmel a témát illetően. A szakirodalom mellett internetes forrásokra és statisztikákra építem megállapításaimat, amelyeket táblázatokkal, grafikonokkal szemléltetek. A fiatalkorúak büntetőeljárásának sajátosságai mellett kitekintést teszek „A gyermekbarát igazságszolgáltatás” alkalmazásának vonatkozásában, valamint - nem titkolva a kriminológia iránti érdeklődésemet - röviden elemzem a fiatalkorúak bűnelkövetésének kapcsolatát, a bevezetőben már említett kiváltó okokkal összevetve. Határozottan vallom, hogy minden gyermek jónak születik, csupán később „romlanak el” azok a fiatalok, akik kriminális karriert tudhatnak maguk mögött, így nem mehetünk el az ok-okozati összefüggések vizsgálata mellett. Bízom benne, hogy munkám végére érve egy összefoglaló jellegű, szakmai és elemző szempontból alapos, és ugyanakkor egyedi megállapításokkal is rendelkező szakdolgozatot forgathat az olvasó. A dolgozat célja kettős; egyrészt ismertetni kívánom a fiatalkorúak büntetőeljárásnak a sajátosságait, menetét, résztvevőit és szabályait; másrészt össze kívánom kapcsolni az eljárást a bűnelkövetést kiváltó tényezők vizsgálatával, hogy a feltett kérdéseimre választ kapjak, a feltárt hiányosságokra pedig alternatívaként javaslatokat tegyek.

Témámhoz kapcsolódóan az alábbi idézet találóan jellemzi az emberiség „egészségét”, amely úgy vélem, hogy a vizsgált kérdéskör alapproblémája is egyben:

„A fiatalkorú tolvajokat úgy tekinthetjük, mint a kiütéseket a fiatalságon; a beteg test – a társadalom beteg testének – külső jelei. Nincs az a hosszú egyéni terápia, amely kitörölhetné egy rossz otthon, egy nyomornegyed utcája, egy szegénység sújtotta család kártékony hatásait.”

(Alexander Sutherland Neill)

Fogalmak

Büntetőeljárás: olyan eljárási cselekményeket értünk a fogalom alatt, melyeket törvény által felhatalmazott hatóságok és más személyek jogosultak lefolytatni, továbbá azt hivatott eldönteni, hogy történt-e büntetendő bűncselekmény, illetve a bűncselekményt ki követte el és milyen formában, továbbá milyen keretek közt alkalmazható a büntető anyagi jog. Az eljárás az igazságszolgáltatás meghatározó része, melyet az állam folytat le.¹

Büntető eljárásjog: A büntető eljárási cselekmények, valamint az eljárás résztvevőinek hatáskörét, illetékességét, jogait, kötelezettségeit és az eljárási rend jogi szabályozását jelenti.²

Deviancia: Tág fogalom, mely olyan magatartásformát jelent, amellyel az egyén megszegi az adott közösség vagy társadalom nagy része által elfogadott normákat.³

Norma: Normáknak nevezzük azokat az előírásokat, amelyek tartalmazzák a lehetséges magatartási formák közül a helyes és követendő viselkedési mintákat. A normák be nem tartása esetén hátrányos következményt helyeznek kilátásba. A társadalmi normák az emberi társadalommal egy idősek.⁴

Bűncselekmény: A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (továbbiakban: Btk.) értelmében az alábbiak szerint került megfogalmazásra a bűncselekmény, mint fogalom: „Bűncselekmény az a szándékosan vagy – ha e törvény a gondatlan elkövetést is büntetni rendeli – gondatlanságból elkövetett cselekmény, amely veszélyes a társadalomra, és amelyre e törvény, büntetés kiszabását rendeli.”⁵ A Btk. két csoportra bontja a bűncselekményeket, mely szerint beszélünk büntettről és

¹ Király Tibor: Büntetőeljárás jog; Osiris Kiadó, 2003.,
https://www.tankonyvtar.hu/en/tartalom/tamop425/2011_0001_520_buntetoeljarasi_jog/ch01s02.html;
(Letöltés dátuma: 2019. 03. 29.)

² Király Tibor: Büntetőeljárás jog; Osiris Kiadó, 2003.,
https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_520_buntetoeljarasi_jog/ch02s02.html;
(Letöltés dátuma: 2019.03. 29.)

³ Andorka Rudolf: Bevezetés a szociológiába; Osiris Kiadó, 2006.,
https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_520_bevezetes_a_szociologiaba/ch17s03.html;
(Letöltés dátuma: 2019. 03. 29.)

⁴ Szilágyi Péter: Jogi alaptan; ELTE Eötvös Kiadó, 2014.,
https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_527_jogi_alaptan/ch05s02.html; (Letöltés dátuma: 2019. 03. 29.)

⁵ Btk. 4. § (1) bekezdés

vétsegről. Büntettről akkor beszélünk, ha a cselekmény szándékosan elkövetett bűncselekmény, és a Btk. kétévi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetés kiszabását rendeli el. Minden más bűncselekmény egyébként vétsegnak tekintendő.

Gyermekkorú: Gyermekkorúnak tekintendő az, aki a tizennegyedik életévét még nem töltötte be. A Btk. az alábbiak szerint fogalmaz: „Nem büntethető az, aki a büntetendő cselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét nem töltötte be, kivéve az emberölés, az erős felindulásban elkövetett emberölés, a testi sértés, a terrorcselekmény, a rablás és a kifosztás elkövetőjét, ha a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltötte, és az elkövetéskor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással.”⁶ A gyermekkor, mint szubjektív kizáró ok, vagyis az elkövető bűnösségét zárja ki, illetve korlátozza és szemben áll az objektív okokkal.⁷

Fiatalkorú: A Btk. értelmében fiatalkorú az, aki a tizenkettedik életévét már betöltötte a bűncselekmény elkövetésekor, de ugyanakkor a tizennyolcadik életévét még nem.⁸ A fiatalkorúak büntetési nemei megegyeznek a felnőtt korú elkövetőkével, de a büntetési tételek eltérőek attól, hiszen a fiatalkor ténye enyhítő körülménynek számít.

⁶ Btk. 16. §

⁷ Magyar Büntetőjog Kommentár a gyakorlat számára: III. kiadás, I. kötet; HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2013., 93. o.

⁸ Btk. 105. § (1) bekezdés

1. A gyermekbarát igazságszolgáltatás

„Minden gyermek ártatlannak születik. A legjobbat érdemli.”

(Jodi Lynn Picoult)

1.1. A gyermekbarát igazságszolgáltatás nemzetközi szinten

A gyermekeket érintő büntetőeljárás szabályozása - történelmi fejlődését tekintve – radikális változásokon esett át a múlt század végétől kezdődően, egészen napjainkig. A gyermekbarát igazságszolgáltatás kifejezéssel és annak tartalmi jelentésével elsőként a 2010-es EU irányelv foglalkozik részletesebben, mégpedig a következőképpen fogalmazza azt meg: *„A gyermekbarát igazságszolgáltatás egy olyan igazságszolgáltatási rendszert jelent, amely garantálja, tiszteletben tartja és hatékonyan érvényre juttatja valamennyi gyermeki jogot az elérhető legmagasabb színvonalon, az alábbiakban rögzített alapelvek szem előtt tartásával és a gyermek fejlettségének, érettségi fokának és az ügy körülményeinek figyelembevételével. Így a gyermekbarát igazságszolgáltatás jellemzői különösen az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés, a gyermek életkorának megfelelő, gyors, az emberi méltóságot tiszteletben tartó, a gyermeki jogokat elismerő és figyelembe vevő rendszer, amelyben érvényre jut a gyermek joga az eljárásban való részvételre, az eljárás megértésére, a magán- és családi életének tiszteletben tartására és a méltóságára”*⁹

A Pekingi Szabályok részletezik a fiatalkorúakkal kapcsolatos igazságszolgáltatás minimumszabályait, vagyis azt, hogy a fiatalkorúakat megillető jogokat, az eljárás egésze alatt garantálni kell (pl.: hallgatáshoz való jog, ártatlanság védelme, védelemhez való jog). Valamint azt, hogy a fiatalkorúak személyi szabadságát csak gondos mérlegelést követően és minimum időtartamig lehet korlátozni.¹⁰ A Riyadi Irányelvek dokumentum tartalmazza a fiatalkorú bűnözés megelőzésére vonatkozó ajánlásokat,¹¹ és a Havannai Szabályok pedig a szabadságuktól megfosztott fiatalkorúak

⁹ Európa Tanács: Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatása a gyermekbarát igazságszolgáltatásról; EU, 2012., 12. o. <https://rm.coe.int/16806a4541>; (Letöltés dátuma: 2019. 03. 19.)

¹⁰ A fiatalkorúak igazságszolgáltatásában alkalmazandó általános minimumkövetelményekről szóló ENSZ közgyűlési határozat („Pekingi Szabályok”); 1985. november 29., 17.1. cikk (b) pont

¹¹ A fiatalkori bűnözés megelőzéséről szóló ENSZ közgyűlési határozat („Riyadi Szabályok”); 1990. december 14.

védelmére vonatkozó ENSZ szabályokat összesíti.¹² Az említett nemzetközi dokumentumokat az ENSZ úgynevezett „puha” eszközeinek is hívják, amelyek ugyan nem kötelezően alkalmazandók a részes államok számára, ugyanakkor iránymutató szerepükkel befolyásolják azok igazságszolgáltatási gyakorlatát.¹³

A gyermeki jogok fókuszba állításának időszaka tehát már a XX. század második felében elkezdődött és máig központi szerepet kap mind európai és mind hazai szinten. A nemzetközi dokumentumok legfőbb elvárásai a fentiekén túl, hogy az eljárásokban részt vevő hatóságok a fiatalkorúakkal szemben folytatott eljárást késedelem nélkül lefolytassák, és a fiatalkorúak fogva tartásának alkalmazását lehetőleg kerüljék el. Fontos kiemelni azt is, hogy arra tekintettel, miszerint a terhelt az eljárás ideje alatt is gyermek marad, biztosítani kell számára a gyermekbarát nyelvhasználatot és környezetet egyaránt.¹⁴

1.2. Fiatalkorúak helyzete hazánkban

A gyermekbarát igazságszolgáltatás hazánkban bizonyos szinten megvalósulni látszik, ugyanakkor az irányelvben megfogalmazott követelmények korántsem épültek még be teljes mértékben és maradéktalanul a magyar jogrendszerbe. Magyarországon jelenleg egységes büntetőjogi és eljárásjogi rendszer van érvényben, amely azt jelenti, hogy az általános büntető törvényben és büntetőeljárás törvényben foglalt szabályok a fiatalkorúakra is érvényesek. A fiatalkorúak büntetőeljárásának szabályozását tehát a hatályos büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (továbbiakban: Be.) tartalmazza, ugyanakkor a törvényben a külön eljárások között szerepel, így valamelyest elkülönül az általános eljárásoktól. Magyarországon jelenleg nincs fiatalkorúak bírósága és ügyészsége sem, ugyanakkor ellentétben az általános eljárásokkal, a fiatalkorúak ügyében a bíróság tanácsban jár el, és a felettes ügyészség által kijelölt ügyész képviseli a vádat.¹⁵

¹² A szabadságuktól megfosztott fiatalkorúak védelmének szabályairól szóló ENSZ közgyűlési határozat („Havannai Szabályok”); 1990. december 14.

¹³ Kiss Anna: A büntetőeljárás alapelvei a nemzetközi dokumentumok tükrében - I. rész; 2016., jogaszvilag.hu; <https://jogaszvilag.hu/vilagjogasz/a-buntetoeljaras-alapelvei-a-nemzetkozi-dokumentumok-tukreben-i-resz/>; (Letöltés dátuma: 2019. 03. 05.)

¹⁴ Dr. Nagy Alexandra – Nagyné Dr. Gál Mónika: A fiatalkorúak elleni büntetőeljárás sajátosságai; Büntetőjogi Szemle, 2018/1. szám., 55. o., https://ujbtk.hu/wp-content/uploads/2018/06/bjsz_201801_55-68_NagyNagyneGal.pdf; (Letöltés dátuma: 2019. 02. 03.)

¹⁵ Ligeti Katalin: A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásának reformja hazánkban. Rendészeti Szemle, 2008. 7–8. szám 6–7. o.

Azon kérdés tekintetében, hogy szükség van-e Magyarországon önálló igazságszolgáltatási rendszer kialakítására a fiatalkorúakat illetően vagy sem, két tábort alkotnak a véleményezők, vagyis e kérdés tekintetében dilemmával állunk szemben. Míg egyes kodifikációs szakemberek azt a nézetet vallják, hogy a nemzetközi normáknak megfelelően a külön kódex megalkotása volna szükséges ahhoz, hogy a gyermekbarát igazságszolgáltatás még inkább szerves része legyen hazánk igazságszolgáltatási rendszerének, addig a másik álláspont képviselői a hagyományokra épülő és ismert igazságszolgáltatási rendszer hatékonyságában bíznak.¹⁶

Véleményem szerint mind az önálló szabályozásnak és mind az egységes szabályozásnak vannak buktatói, de ugyanakkor hatékonyságot növelő előnyei is. A jelenleg hatályos Be. egységesen tartalmazza a büntetőeljárásra vonatkozó előírásokat, de a huszadik rész – mely a külön eljárásokat részletezi – tételesen nevesíti azokat az eljárásjogi szabályokat a XCV. fejezetben, melyeket a fiatalkorúakkal szemben kell alkalmazni az eljárás során. Ha összevetjük a nemzetközi dokumentumokat a hazai szabályozással, akkor jól látható azonban, hogy bizonyos tekintetben az igazságszolgáltatás tartalmaz hiányosságokat, annak ellenére, hogy határozott törekvéseket tesznek annak érdekében, hogy a fiatalkorúaknál minden tekintetben a prevenció legyen az elsődleges célkitűzés és nem a szankció kiszabása. A következő táblázat az említett hiányosságokat szemlélteti a hazai büntetőjog erényeinek és hátrányainak összehasonlításának segítségével.

¹⁶ Dr. Nagy Alexandra – Nagyné Dr. Gál Mónika: A fiatalkorúak elleni büntetőeljárás sajátosságai; Büntetőjogi Szemle, 2018/1. szám., 56-57. o., https://ujbtk.hu/wp-content/uploads/2018/06/bjsz_201801_55-68_NagyNagyneGal.pdf; Letöltés dátuma: 2019. 02. 23.

A büntetőjog érényei	A büntetőjog hiányosságai
• Számos eszköz áll rendelkezésre az eltereléshez	• Sok esetben „jogászkdó” a fiatalakórúak büntető joga
• Tőrekvés az arányos szankció megválasztására	• Sok esetben a joggyakorlat dönt a cselekmény megítéléséről
• Fokozatosság elve érvényesül	• A büntetés egy egyszeri válasz, egy egyszeri cselekményre, továbbá nem egyszer költséges megoldást alkalmaz a gyakorlat
• Tőrekvés az egyéni érdekek figyelembevételére	• A szankciók megválasztása automatikus („adja magát”), hiszen a bűncselekmény az alapja a büntetésnek
• Környezettanulmány, törvényes képviselő jelenléte a kihallgatáson	• A környezettanulmány ellenére a szankció mégsem az egyén közvetlen problémájára nyújt megoldást

Büntetőjog érényei és hiányosságai hazánkban¹⁷

1.3. A fiatalakórúak joga a büntetőeljárásban

A fiatalakórú jogait tekintve, azok több szempont szerint csoportosíthatók. Beszélünk általános jogokról, melyek - életkorra tekintet nélkül – mindenkit megilletnek, mert alapvető emberi jogokról beszélünk. Ilyen jogok például: ártatlanság védelme, az emberi méltóság és magánélet megőrzésének garanciája, tisztességes eljáráshoz való jog. Vannak olyan jogok, illetve jogelvek, amelyek minden fiatalakórút alapjában véve illetnek meg, ezek – a teljeség igénye nélkül – a következők: oktatáshoz való jog, megkülönböztetés tilalma, fiatalakórúaknak nyújtandó különleges védelem, személyiségi jogok védelme, a fiatalakórú legfőbb és mindennekfelett álló érdekének szem előtt tartása. A harmadik szempont alapján pedig megkülönböztetünk olyan jogokat, melyek speciális fiatalakórúakat megillető jogoknak tekintendők. Ezek a következők:

- a fiatalakórúak igazságszolgáltatása el kell, hogy térjen a felnőtt korúak igazságszolgáltatásától,
- a fiatalakórúak igazságszolgáltatásának legfőbb célja, hogy a fiatalakórú beilleszkedjen a társadalomba és egészségesen fejlődjön,

¹⁷ dr. Sárík Eszter: A gyermek és fiatalakórú bűnözés kérdései ügyészi szemmel; Ppt., <https://slideplayer.hu/slide/1898732/>; (Letöltés dátuma: 2019. 02. 20.)

- szülő vagy törvényes képviselő jelenlétének biztosítása az eljárás minden szakaszában,
- tárgyalások alkalmával a nyilvánosság részleges vagy teljes kizárása,
- fiatakorúak elkülönítése a felnőtt őrizeteseiktől/elítéltektől,
- kötelező és ingyenes oktatás biztosítása a fogva tartott vagy őrizetben lévő fiatakorú számára,
- a fiatakorúak gazdasági és kereskedelmi, szexuális célú kizsákmányolásának törvényi tilalma, továbbá
- soronkívüliség elve, vagyis jog a késedelem nélküli eljáráshoz.¹⁸

A magyar igazságszolgáltatásban a gyermeki jogok elszórtan jelentkeznek a polgári jog, a büntető jog, a nemzetközi jog területén, és a végrehajtásban egyaránt. Magyarország joganyaga alkalmas a gyermekbarát igazságszolgáltatás teljes mértékű megvalósítására, ugyanakkor az igazságszolgáltatásban dolgozó szakemberek nem kapnak ehhez átfogó tréninget, háttérrel, felkészítést, hogy a gyermekbarát igazságszolgáltatás adaptációját maradéktalanul megvalósítsák. Ennek következménye, hogy a gyermekbarát igazságszolgáltatás alapelvei sérülhetnek, épp ezért indokolt például a fiatakorúak bíróságának kérdését újragondolni.¹⁹

¹⁸ Fiatakorú terheltek a büntetőeljárásban – a nemzetközi egyezmények és gyakorlat, valamint az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjoga tükrében;
<http://www.mabie.hu/attachments/article/143/Fiatakor%C3%BA%20terheltek%20a%20b%C3%BCntet%C5%91elj%C3%A1r%C3%A1sban.pdf>; (Letöltés dátuma: 2019. 03. 28.)

¹⁹ Gyurkó Szilvia: Gyermekbarát igazságszolgáltatás; Unicef, 2012., 114-115. o.

2. A fiatalkorúak elleni büntetőeljárás alanyai

Solt Ágnes arra a megállapításra jutott kutatásai során, hogy az életkor számottevően közrejátszik az egyén bűnözővé válásában, vagyis minél korábbi életkorban követ el valaki bűncselekményt, annál inkább hajlamos lesz a későbbi élete során bűnözővé válni.²⁰ E következményt hivatott megelőzni, a gyermekvédelem és az igazságszolgáltatási rendszer egyaránt. A fiatalkorúak személyiségfejlődése, testi és morális fejlettsége eltér a felnőttekétől, ezért a fiatalkorúakkal szemben speciális büntető anyagi jogi, eljárásjogi és büntető-végrehajtás jogi szabályokat szükséges alkalmazni, amelyek elősegítik a gyermek helyes irányba terelését, fejlődését és társadalmi reintegrációját.²¹

2.1. Az eljárás hatálya és általános elemei

A Be. értelmében: „A fiatalkorú elleni büntetőeljárást úgy kell lefolytatni, hogy az a fiatalkorú nevelésének, illetve testi, értelmi, erkölcsi és érzelmi fejlődésének az előmozdításával biztosítsa a fiatalkorú társadalmi beilleszkedését, és azt, hogy a fiatalkorú ne kövessen el újabb bűncselekményt.”²² A fiatalkorúak elleni büntetőeljárásnak az ellen a személy ellen van helye, aki a bűncselekmény elkövetésekor a tizennegyedik (bizonyos bűncselekmények esetében a tizenkettediket) életévét már betöltötte, de a tizennyolcadikat még nem.²³ Vannak azonban olyan esetek a terhelt életkorát illetően, mikor a korhatárok összemosódnak, ezek a következők:

- Ha terhelt az eljárás idejére betölti 18. életévét, azonban az elkövetéskor még fiatalkorú volt – ebben az esetben a fiatalkorúak elleni eljárás szabályai szerint kell eljárni;
- Amennyiben ugyanazon terhelttel szemben fiatalkorban és felnőttkorban is elkövetett bűncselekményeket bírálnak el – ekkor a rendes eljárás szabályait kell alkalmazni, vagyis ebben az esetben nincs helye a fiatalkorúak elleni büntetőeljárásnak;

²⁰ Solt Ágnes: Peremen billegő fiatalok. Veszélyeztető és kriminalizáló tényezők gyermek- és ifjúkorban; Doktori (PhD) disszertáció, Budapest, 2012., 28. o.

²¹ Dr. Nagy Alexandra – Nagyné Dr. Gál Mónika: A fiatalkorúak elleni büntetőeljárás sajátosságai; https://ujbtk.hu/dr-nagy-alexandra-nagyne-dr-gal-monika-a-fiatalkoruk-elleni-buntetoeljaras-sajatossagai/#_ftnref133; (Letöltés dátuma: 2019. 02. 11.)

²² Be. 677. §

²³ Be. 678. § (1) bekezdés

- Ha a terheltek között felnőtt korú és fiatalkorú is van egyaránt – ekkor a fiatalkorú terheltre vonatkozóan a fiatalkorúak eljárását, míg a felnőtt korú társterheltre a rendes eljárás szabályait alkalmazzák. Ebben az esetben a bíróság a felnőtt korú terhelte ügyét a fiatalkorú terhelte ügyével együtt bírálja el, azonban ennek feltétele, hogy az a fiatalkorú ügyével összefüggjön.²⁴

Nagyon fontos szabályozása még a törvénynek, hogy a bíróság, az ügyészség és a nyomozóhatóság köteles vizsgálni az eljárás egésze alatt, hogy van-e olyan körülmény a fiatalkorút érintően amely, a gyámhatóság felé jelzési kötelezettséget vagy gyermekvédelmi szempontból, hatósági eljárás kezdeményezését vonja maga után.²⁵

2.1.1. Az eljárás esedékessége

Személyes véleményem, hogy a magyar igazságszolgáltatás és a büntetőeljárás lefolytatása eleve problémákkal küzd az eljárások időszerűségét tekintve. Úgy vélem, hogy nem csupán a vádlott vagy a terhelte szempontjából lenne sokkalta célravezetőbb, ha az eljárás ténylegesen ésszerű határidőn belül kerülne lefolytatásra, de a sértettek esetében is javulna az igazságszolgáltatásba vetett bizalom.

Az eljárás időszerűsége, vagyis a büntetőeljárás megfelelő időn belüli lefolytatása – kvázi „azonnalisága” – a fiatalkorúak esetében szignifikáns tényező. A fiatalkorúak ugyanis másképp érzékelik az idő múlását, mint a felnőttek. Ebből következik, hogy amennyiben a bűncselekmény elkövetése és a szankció alkalmazása között hosszabb idő telik el, úgy nagyobb esély van arra, hogy az ügydöntő határozat veszít a nevelő célzatú hatásából. Így enyhül a gyermeket érintően a felelősségre vonás pedagógiai hatása, továbbá az is előfordulhat, hogy a fiatalkorú nem fogja tudni, hogy tulajdonképpen miért vonják felelősségre.²⁶ Az ENSZ. Gyermekjogi Bizottságának 10. számú kommentárja úgy fogalmaz e tekintetben, hogy: *„A gyerekekre vonatkozó eljárási határidőknek sokkal rövidebbnek kell lennie, mint a felnőttek esetében, ugyanakkor a késedelem nélküli döntés olyan folyamat eredményeképpen szülessen*

²⁴ Be. 678. § (1) – (4) bekezdés

²⁵ Be. 679. §

²⁶ Lajtár István: A fiatalkorúakkal szembeni büntetőeljárások időszerűségének vizsgálatáról; Ügyészek Lapja, 2008., 4. szám 5. o.

meg, amely teljes mértékben tiszteletben tartja a gyermek emberi jogait és a jogi biztosítékokat.”²⁷

Tekintve, hogy hazánkban nincs külön szabályozva az eljáráson belüli határidők, így nem minden esetben és nem minden viszonylatban tud megfelelni az igazságszolgáltatás a „minimumnak”, vagyis nem valósul meg maradéktalanul az eljárások soronkívülisége. Az új Be. felismerte ezen szabályozási hiányosságokat, és – bár nem szabott meg továbbra sem konkrét határidőket az eljárási cselekményekre vonatkozóan, de ugyanakkor – szabályozta egyes esetekben az időszerűséget. Ennek keretében a Be. 79. § (1) bekezdés b) pontja értelmében a különleges bánásmódot igénylő sértettek és terheltek esetében konkretizálta a soron kívüli eljárás előírását. További változás a fiatakorúak eljárását tekintve, hogy szabályozásra került a törvényben, hogy ha a fiatakorúval szemben öt évnél nem súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt van folyamatban eljárás, akkor a nyomozást a fiatakorú gyanúsítottként történő kihallgatásától számított egy éven belül be kell fejezni. Amennyiben pedig öt évet meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt van nyomozás folyamatban a fiatakorú gyanúsítottal szemben, akkor az a gyanúsítottként történő kihallgatásától számított két éven túl nem hosszabbítható meg.²⁸

2.2. A nyomozóhatóság

A világos, érthető és a fiatakorú életkori sajátosságait figyelembe vevő kommunikáció alapvető elvárás az eljárás minden szakaszában. Túl azon, hogy ehhez a fiatakorúnak joga van, törvény írja elő, valamint a nemzetközi ajánlások is megfogalmazzák az erre vonatkozó kritériumokat. A nyomozási szakasz tulajdonképpen az eljárás első szakasza a bűnelkövetést és a tudomásszerzést követően, így ebben a fázisban kiemelkedően fontos, hogy aki a fiatakorú meghallgatását végzi, megfelelő kommunikációs, jogi és pszichológia ismeretekkel rendelkezzen. Ez azért kiemelkedően fontos, mert amennyiben a fiatakorú a kikérdezés, kihallgatás során megretten a kérdezőtől (pl.: meggyanúsítja a kikérdezés során a fiatakorút), akkor nem lesz együttműködő és egyben a hatóság és a kikérdező ellen fordul. Ebben az esetben nem

²⁷ ENSZ Gyermekjogi Bizottságának 10. számú kommentárja; In: Herczog Mária (szerk.): Kézikönyv a gyermekjogi egyezmény alkalmazásához; Család, Gyermek, Ifjúság Egyesület, 2009., 3. cikk, 28. o.

²⁸ Be. 687. § (1) bekezdés

lesz eredményes a kihallgatás, mely nagymértékben megnehezíti mind a nyomozási munkát, mind pedig az előírás szerinti időszerűség betartását.²⁹

Annak érdekében, hogy ez ne fordulhasson el, az ORFK Bűnügyi Főosztályán belül Gyermek- és Ifjúságvédelmi Osztály működik, ahol olyan speciális hatáskörrel felruházott és képzett nyomozók vannak, akiknek hatáskörük van a fiatalkorúak esetében elkövetett bűncselekmények felderítésében nyomozóként eljárni. A tény, hogy kvázi a „fiatalkorúak nyomozója” folytatja a nyomozást a kerületi nyomozóhatóságoknál előremutató fejlődés mind a nemzetközi, és mind a gyermekbarát igazságszolgáltatás elvárásai szempontjából. A nyomozóhatóságok alacsonyabb, helyi szerveinél azonban nem bevett protokoll a fiatalkorúakkal foglalkozó szervezeti egység működtetése, tehát tulajdonképpen részlegesen biztosított a fiatalkorúak részére a szakmailag képzett és szervezett igazságszolgáltatás elérhetősége.³⁰

Személyes véleményem, hogy ez egy komoly probléma, melyet sürgősen orvosolni kellene. Hisz nem csupán a gyermekbarát igazságszolgáltatás integrációjának újabb lépcsőfokát „másznánk” meg, hanem gyorsabb és pontosabb nyomozás lefolytatása válna lehetővé azáltal, hogy minden szinten speciális ismeretekkel, fiatalkorúakra szakosodott szakemberek, nyomozók kezelnék a fiatalkorúak bűnelkövetésével kapcsolatos ügyeit.

Az érthető és hatékony kommunikáció azért is releváns az eljárásban, mert a büntethetőségi korhatár leszállításával párhuzamosan, nem került sor az új Be. kihallgatás szabályaira vonatkozó rész módosítására. Vagyis, a tizenkettedik életévét betöltött büntethető fiatalkorúra, a nyomozás során a tizennegyedik életévét betöltött fiatalkorú gyanúsítottokra vonatkozó eljárási szabályok az irányadóak. Összességében látható, hogy eleve nehéz dolga van a nyomozó hatóságnak, de bizonyos esetekben, a fiatalkorúak kihallgatását, az általánostól eleve eltérően és felettébb körültekintően kell végezni.

²⁹ Dr. Nagy Alexandra – Nagyné Dr. Gál Mónika: A fiatalkorúak elleni büntetőeljárás sajátosságai; https://ujbtk.hu/dr-nagy-alexandra-nagyné-dr-gál-monika-a-fiatalkorúak-elleni-buntetoeljaras-sajatossagai/#_ftnref133; (Letöltés dátuma: 2019. 02. 13.)

³⁰ Medve Judit: Rendőri kommunikáció a gyermekkorúakkal; Belügyi Szemle, 2014., 12. szám. 27–43. o.

2.3. Az ügyész

A fiatalkorúak elleni büntetőeljárásnak csak közvadra van helye, vagyis kizárt a pótmagánvádas eljárás, és amennyiben magánvádra üldözendő bűncselekmény esetében indul eljárás, úgy abban az esetben is csak az ügyész járhat el. Az ügyészt, a felettes ügyészt jelöli ki, így tulajdonképpen létrehozva a „fiatalkorúak ügyésze” jogállást. A tárgyaláson az ügyész jelenléte kötelező és alügyész, illetve ügyészségi fogalmazó nem képviselheti a vádat. A törvényben különösen rövidre szabottan került meghatározásra az ügyész vonatkozásában a szabályozás, melyet a fiatalkorúak büntetőügyeivel kapcsolatos ügyészségi szakfeladatok ellátásáról szóló 11/2018. (VI. 29.) LÜ utasítás egészít ki részletesebben az ügyész feladatait illetően, különös tekintettel a gyermekbarát megközelítést kiemelve.

Az ügyész az eljárás során végig szem előtt tartja a fiatalkorú mindenekfelett álló érdekét. Az ügyész hatáskörébe tartoznak:

- a fiatalkorúak által elkövetett bűncselekmények miatt indult büntetőügyek
- a fiatalkorúak és a felnőtt korúak összefüggő büntetőügyei
- gyermekkorúak bizonyos ügyei

Bár nincs kizárólagos illetékesség, de fiatalkorúak ügyeiben a székhelyi járási ügyészség jogosult a nyomozás felügyeletére, a vádemelésre és a vádképviseletre. Az ügyész feladatait a felettes ügyészi utasítás részletesen tartalmazza. A fiatalkorúak ügyeiben hatványozottan fontos a körülmények vizsgálata. Az ügyész ellenőrzi, hogy a hatóság beszerezte-e a törvény által előírt dokumentumokat (környezettanulmány, nevelői jellemzés, erkölcsi bizonyítvány), valamint vizsgálja, hogy időben megtörtént-e a védő kirendelése (megalapozott gyanú közlésével egyidejűleg). Amennyiben a fiatalkorú tizenkettedik életévét már betöltötte, de a tizennegyediket még nem, úgy az ügyésznek kell vizsgálnia azt is, hogy a fiatalkorú rendelkezik-e belátási képességgel. Erre vonatkozóan a legfőbb ügyész helyettes körlevele ad iránymutatást. Az ügyésznek kell vizsgálni azt is, hogy amennyiben előzetes letartóztatás indítványozására kerül sor a fiatalkorúval szemben, úgy kellően megalapozott-e a bűncselekmény tárgyi súlya.³¹

³¹ Faix Nikoletta: A gyermek, mint terhelt a nyomozás során; 2016., <https://jogaszvilag.hu/szakma/a-gyermek-mint-terhelt-a-nyomozas-soran/>; (Letöltés dátuma: 2019. 03. 22.)

2.4. A védő

A védő részvétele – csak úgy, mint az ügyészé – a fiatalkorúak elleni büntetőeljárásban kötelező. Amennyiben a fiatalkorú gyanúsítottak nincs meghatalmazott védője, úgy a nyomozóhatóság köteles a részére védőt kirendelni, még pedig megadott határidőben. E határidő alatt a megalapozott gyanú közlésének időpontját kell érteni, biztosítva ezzel, hogy a fiatalkorú gyanúsított kihallgatásán a védő jelen legyen. A fiatalkorú védelemhez való joga a gyakorlatban csak abban az esetben érvényesülhet teljes mértékben, ha a védő a nyomozási szakban is ténylegesen jelen van. Ennek megfelelően az új Be. rögzíti, hogy a védő jelenléte kötelező:

- a vádemelés előtt a fiatalkorú gyanúsított kihallgatásán,
- szembesítésen,
- felismerésre bemutatáson,
- helyszíni kihallgatáson,
- bizonyítási kísérleten,
- valamint a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedéssel kapcsolatos eljárásban tartott ülésen.³²

Tehát a törvény a vádemelés előtt is kötelezővé teszi a védő jelenlétét mindazokon az eljárási cselekményeken, melyek a fiatalkorú terhelt részvételével zajlanak, és azok közvetlenül szolgálják a bizonyítást.³³ Ezt a módosítást azzal indokolja a jogalkotó, hogy a fiatalkorú védelemhez való joga akkor érvényesülhet a gyakorlatban maximálisan, ha a védő jelenléte nem csupán formálisan valósul meg az értesítés útján, hanem valóban kötelezően jelen is van a cselekményeknél.³⁴ Az új Be. fenti részre vonatkozó módosítása egyértelműen illeszkedik a nemzetközi elvárásokhoz, és a korábbi szabályozással ellentétben nem pusztán formálisan teszi kötelezővé a védő részvételét az eljárásban, hanem a fiatalkorú számára már a nyomozati szakban is fokozott védelmet biztosít.³⁵

További pozitív változást hozhatna a jövőben, ha megfontolásra kerülne, a ténylegesen fiatalkorúakra specializálódott ügyvédek nyilvántartása, és e

³² Be. 682. § (2) bekezdés a) – f) pontok

³³ 2017. évi XC. törvény indokolása a büntetőeljárásról: A külön eljárások

³⁴ 2017. évi XC. törvény indokolása a 682. §-hoz

³⁵ Dr. Nagy Alexandra – Nagyné Dr. Gál Mónika: A fiatalkorúak elleni büntetőeljárás sajátosságai; https://ujbtk.hu/dr-nagy-alexandra-nagyné-dr-gál-monika-a-fiatalkorúak-elleni-buntetoeljaras-sajatossagai/#_ftnref133; (Letöltés dátuma: 2019. 03. 21.)

nyilvántartásból kerülnének kirendelésre a védők a fiatalkorúak mellé. Megítélésem szerint így további hatékonyságot produkálhatna a büntetőeljárás, és nem utolsósorban a gyermekbarát igazságszolgáltatás integrációját is tovább erősítenénk hazánkban. Nyilván az erre irányuló törekvések mellett egy új rendszer kialakítása is szükséges, ugyanakkor mindenképp érdemes lenne foglalkozni a megvalósíthatósággal.

2.5. A törvényes képviselő és ügygondnok jogállása

A terhelt törvényes képviselője a büntetőeljárásban segítőként vesz részt, és jogaira a védő jogai az irányadóak, melyek a következők:

- jelenléti,
- észrevételezési,
- felvilágosítás kérési,
- indítványtételi
- irat megismerési,
- jogorvoslati.

Emellett tájékoztatni kell a terhelt idézéséről és értesítéséről és a védővel közölt határozatot vele is közölni kell.³⁶ Tulajdonképpen egy „másodvédőnek” tekinthető, azonban a bizonyítási eljárás során nem tehet fel közvetlenül kérdést a terheltnek, a tanúhoz és a szakértőhöz. Nem tarthat perbeszédet sem, azonban önállóan adhat a fiatalkorú érdekében védői meghatalmazást. A törvényes képviselő a fiatalkorú terhelt nagykorúságáig tart. Azon terhelt esetében, aki a 18. életévét már betöltötte, illetve házasságkötéssel már korábban felnőtt korúvá vált a törvényes képviselő jogosítványai megszűnnek.

Jellemzően a törvényes képviselő a szülő vagy a fiatalkorú gondozója, azonban vannak olyan esetek, amikor nem lehetséges, hogy a törvényes képviselő képviselje a gyermeket. Ilyen esetek, ha

- a fiatalkorú által elkövetett bűncselekményben a törvényes képviselő is részt vett,
- a törvényes képviselő érdekei a fiatalkorú érdekeivel ellentétesek,
- a törvényes képviselő akadályozva van,

³⁶ Be 78. § (1) – (2) bekezdés

- nincs a fiataikorúnak törvényes képviselője, valamint ha
- nem állapítható meg, hogy ki a gyermek törvényes képviselője.

Amennyiben a felsorolt esetek közül valamelyik fennáll, úgy a bíróság, ügyészség vagy nyomozóhatóság ügygondnokot rendel ki a fiatakorú képviselőére. Az ügygondnok jogállása a büntetőeljárás során megegyezik a törvényes képviselőével, mely alól egy kivételt tesz a törvény: *„Az ügygondnok a képviselt személy e törvényben biztosított jogáról nem mondhat le, közvetítői eljáráshoz, magatartási szabály vagy kötelezettség előírásához nem járulhat hozzá, kivéve, ha ezzel az általa képviselt személyt nyilvánvaló károsodástól óvja meg.”*³⁷ Ügygondnokként ügyvédet vagy ügyvédi irodát lehet kijelölni, és amennyiben az ügygondnok kijelölésére okot adó körülmény megszűnik, úgy a bíróság, ügyészség, illetve a nyomozóhatóság felmenti a kirendelés alól.³⁸

2.6. A bíróság

Magyarországon jelenleg nincs szervezetileg önálló fiatakorúak bírósága, továbbá nem érvényesül kizárólagos illetékességi szabály sem. A fiatakorúak elleni büntetőeljárás során az általános illetékességgű (rendes) bíróságok járnak el, viszont a bírói tanács összetétele speciális. A fiatakorúak elleni büntetőeljárásban a bíróság első fokon tanácsban jár el, ha a bűncselekmény nyolc évig terjedő vagy annál súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekménynek minősül, illetve ha az egyesbíró az ügyet a tanács elé utalja. A tanács egy hivatásos bíróból és két ülnökből áll. Az egyesbíró és a tanács elnökét egyaránt az Országos Bírósági Hivatal elnöke jelöli ki. Ülnök kizárólag az alábbi végzettségek valamelyikével rendelkező szakember lehet:

- pedagógus
- pszichológus
- törvényben meghatározott végzettségű szakember.³⁹

A törvény a szakszerűség biztosítása, valamint a sajátos nevelési és gyermekvédelmi szempontok megvalósításának érdekében állít speciális szabályokat a bíróság összetételének vonatkozásában. Az ülnökök személyi összetételénél kiköti a jogszabály, hogy pedagógusokon kívül a tanácsban kizárólag pszichológusok, és a család-,

³⁷ Be. 73. § (6) bekezdés

³⁸ Be. 73. § (2) és (4) bekezdés

³⁹ Be 680. § (5) bekezdés

gyermek- és ifjúságvédelmi szolgáltatás keretében az ellátottak gyógyítását, ápolását, fejlesztését, foglalkoztatását, nevelését, gondozását, ellátását vagy szociális segítségét, vagyis a gyermek sorsának rendezését közvetlenül szolgáló egyetemi vagy főiskolai végzettségű személy vehet részt. E szabályozás azt a célt szolgálja, hogy a tanácsban olyan szakemberek segítsék az ítélezést, akik a fiatalkorúak speciális igényeit ismerik és a gyermekvédelem területén tapasztalattal rendelkeznek.⁴⁰

⁴⁰ 2017. évi XC. törvény indokolása a 680. §-hoz

3. Az eljárás és a bizonyítás speciális ismérvei

A fiatalkorúval szemben folytatott büntetőeljárások során nem csupán az eljárás megkezdésénél van fontos szerepe az idő múlásának, hanem tulajdonképpen az idő egy kiemelkedően fontos tényező az eljárás egészét tekintve. Tekintettel arra, hogy a fiatalkorúak személyisége, gondolkodása rendkívül rövid idő alatt változik, ezért a jogalkotók a bizonyítási szakasztól az ügydöntő határozat meghozataláig tartó időintervallum vonatkozásában, az alábbiak szerint rendelkeztek a fiatalkorúak egyéni értékelését illetően. Az ügydöntő határozat meghozatalát megelőzően intézkedni kell a fiatalkorú egyéni értékelésének ismételt elvégzése iránt ha:

- olyan adat vagy tény kerül elő, amely alátámasztja, hogy a fiatalkorú körülményei megváltoztak és ez kihat az előző értékelésre, valamint
- ha az egyéni értékelés elkészítés érdekében beszerzett bizonyítási eszköz két évnél régebbi.⁴¹

3.1. Bizonyítási eszközök

Mindenekelőtt a fiatalkorú életkorát közokirattal kell igazolni. Ezt követően az eljárásban az alábbi egyéni értékelési eszközök állnak a hatóság rendelkezésére:

- környezettanulmány
- pártfogó felügyelői vélemény vagy összefoglaló pártfogó felügyelői vélemény (jellemzően ügyészi utasításra, amennyiben a fiatalkorúval szemben megelőző pártfogás elrendelésére kerül sor)
- szakvélemény
- pártfogó felügyelő tanúvallomása
- fiatalkorú törvényes képviselőjének vagy a fiatalkorú gondozását ellátó más személy tanúvallomása⁴²

A bizonyítási eszközök széles skálája a fiatalkorú személyiségének megismerését szolgálják, illetve a megfelelő jogkövetkezmény megválasztásához szükséges tények, körülmények feltárását segítik elő.⁴³

⁴¹ Be. 683. § (4) bekezdés

⁴² Be. 683. § (1) bekezdés a) – e) pontok

⁴³ Dr. Nagy Alexandra – Nagyné Dr. Gál Mónika: A fiatalkorúak elleni büntetőeljárás sajátosságai; https://ujbtk.hu/dr-nagy-alexandra-nagyne-dr-gal-monika-a-fiatalkoruk-elleni-buntetoeljaras-sajatossagai/#_ftnref133; (Letöltés dátuma: 2019. 03. 10.)

A fiatalkorúak ellenni büntetőeljárás során - az általánosan előírt bizonyítási eszközökön túl, illetve mellett - sajátos metódusok állnak rendelkezésre a bizonyítási cselekmények során. A sajátos eljárás mód keretében alkalmazott technikákat a törvény kötelezően alkalmazni rendeli (közokirat, környezettanulmány, összefoglaló pártfogó felügyelői vélemény), vagy épp ellenkezőleg, tiltja azok használatát. Ilyen módon a törvény tiltja a fiatalkorúval szemben a poligráfós vizsgálat alkalmazását, melyet azzal magyaráz, hogy a gyermek nem olyan belátási képességekkel rendelkezik döntéseinek súlyát illetően, mint egy felnőtt ember.⁴⁴ Ezen speciális bizonyítási eszközök és alkalmazásukra vonatkozó előírások mind a fiatalkorú érdekeit szolgálják. Céljuk egyértelműen a fiatalkorú terhelt védelme mellett az, hogy alapos és átfogó ismeretek alapján döntsön a bíróság a fiatalkorú büntetőeljárásában és ne csupán a joggyakorlat szerint. Kiemelkedően fontos szempont tehát az eljárásban, hogy a fiatalkorúval kapcsolatosan egy átfogó és személyre szabott értékelés szülessen, részletezve a gyermek személyiségét, a törvény által előírt releváns szempontok alapján.

További fontos bizonyítási tárgykörbe sorolható, de ugyanakkor nem eszközként tekintendő módszer a belátási képesség vizsgálatának lehetősége. A Be. rögzíti, hogy a szakértő kirendelése szükséges azon fiatalkorúak esetében, akik a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévüket már betöltötték, de tizennegyediket még nem. Ugyanakkor a tizennegyedik életévét már betöltött fiatalkorú esetén is elrendelheti a bíróság a fiatalkorú érettségének és értelmi fejlettségének a szakértői vizsgálatát.⁴⁵

3.1.1. A környezettanulmány

A Be. ide vonatkozó rendelkezései értelmében a fiatalkorú kihallgatását követően haladéktalanul el kell készítenie a hatóságnak a környezettanulmányt. A környezettanulmányt a pártfogó készíti el és köteles ahhoz minden tartalmi elemére vonatkozóan adatot gyűjteni és megismerni. A kötelezettsége egyben jogosulttá is teszi az adatok megismerésére. A pártfogó a megyei (fővárosi) kormányhivatal szakigazgatási szerveként működő, megyei (fővárosi) igazságügyi szolgálat pártfogó felügyelő tisztje. A környezettanulmány elkészítése az alábbiak beszerzését, vizsgálatát és elkészítését jelenti:

⁴⁴ Be. 87. § (2) bekezdés

⁴⁵ Be. 686. §

- a fiatalkorú nevelői jellemzése (ide értve az intézeti és büntetés-végrehajtási intézeti jellemzéseket is, ha a fiatalkorú ott tartózkodott)
- erkölcsi bizonyítvány
- gyámhatósági intézkedésekre vonatkozó igazolásokat (ha van)
- pártfogó felügyeletre vonatkozó információk
- ha már volt elítélt a fiatalkorú, akkor az előző elítéléssel kapcsolatos iratanyagokat, határozatot⁴⁶

A környezettanulmány elkészítése során a hatóság azt vizsgálja, hogy a fiatalkorú milyen nevelésben részesült, milyen környezet vette őt körül, milyen értelmi és érzelmi fejlettséggel rendelkezik, továbbá a bűncselekmény elkövetéséhez vezető okokat, kiváltó tényezőket. Vizsgálják a gyermek családi és baráti kapcsolatait, életvitelét és szokásait. Ehhez azonban elengedhetetlen a fentiek beszerzésén túl a gondozó személyes meghallgatása. A gondozót igazmondási kötelezettség terheli és köteles adatot szolgáltatni a fiatalkorút érintő kérdésekben:

- fiatalkorú életvezetésére vonatkozóan
- iskolai környezet és tanulmányi eredmények
- káros szenvedélyek, problémák
- otthoni környezet, problémák
- magatartási zavarok
- szabadidős tevékenységek
- lakókörnyezeti körülmények, stb.

3.2. A megelőző pártfogás

*„Esélyt adni, utat mutatni.”
(Az Aszódi Javítóintézet mottója)*

2015. január 1-től hatályos hazánkban a megelőző pártfogás intézményét létrehozó, büntetőjogi gyökerekkel rendelkező új jogintézmény. Absztrakt módon a gyermekvédelmi rendszerben került elhelyezésre, ugyanakkor a létrehozásának oka elsősorban a gyermekek és a fiatalkorúak bűnözésének visszaszorítása. A megelőző

⁴⁶ Be. 684. § (1) – (4) bekezdés

pártfogás közigazgatási hatósági eljárásnak minősül és a gyermekvédelmi rendszer bekapcsolódásával közösen működik. A gyámhatóság

- a bűncselekmény vagy az elzárással is sújtható szabálysértés elkövetése miatt indult védelemben vétel iránti eljárásban, vagy

- a már fennálló védelemben vétel mellett a bűnismétlés megelőzése érdekében elrendeli a gyermek megelőző pártfogását.⁴⁷

Az elrendelt megelőző pártfogáson túl, kötelezi a gyermeket és a szülőt (vagy más törvényes képviselőt) a pártfogóval való együttműködésre, meghatározott magatartási szabályok betartására és meghatározott időben, a személyes találkozókra való megjelenésre. A megelőző pártfogás tulajdonképpen a védelemben vétel kiegészítéseként működik, legfőbb célja a további bűnelkövetés megelőzése.

Létrehozására azért volt szükség, mert - bár alapelveként kerül megfogalmazásra európai szinten az eljárás azonnali lefolytatása, ugyanakkor - a gyakorlat azt mutatta, hogy a büntetőeljárások elhúzódása miatt a fiatalok nem kapták meg a kellő támogatást a bűnismétlés megakadályozására és a társadalmi reintegrációhoz.⁴⁸ A pártfogó személyében már az eljárás korai szakaszában egy közvetlen segítséget kap a fiatal ahhoz, hogy a korábbi deviáns magatartásán változtatva, a helyes irányba fejlődjön, és ne következzen be a visszaesés.⁴⁹

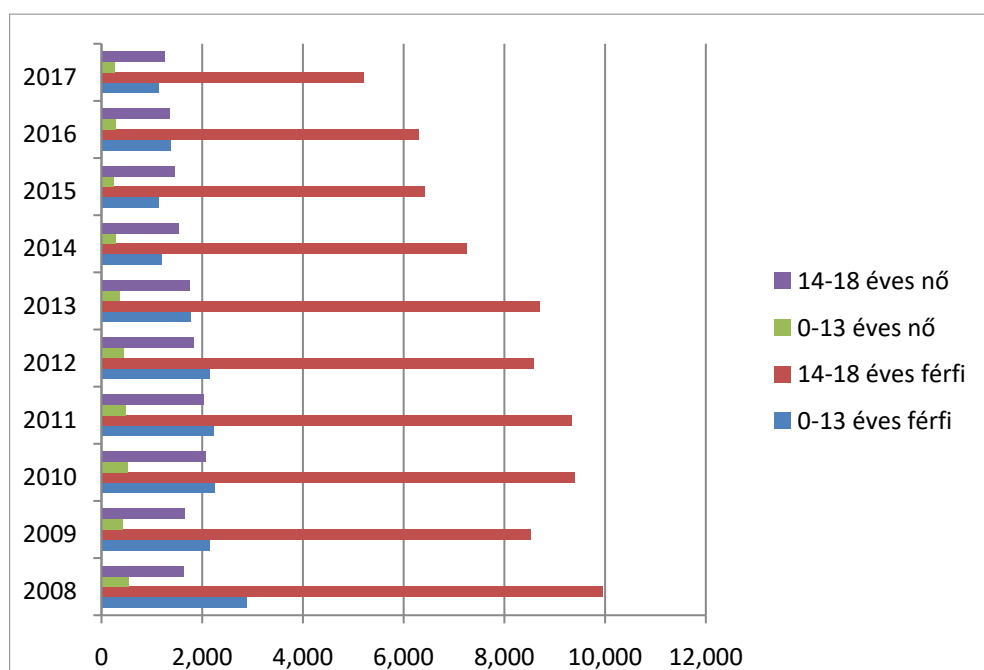
Megítélésem szerint jó irányt sejtet az intézmény létrehozása, ugyanakkor a rövid életútja miatt még nem lehet széleskörű konzekvenciákat levonni a hozzá fűzött remények sikerességét illetően. Ugyanakkor, ha a következő diagram adatait megvizsgáljuk, akkor megállapítható, hogy az elmúlt tíz év távlatában javuló tendencia mutatkozik a fiatalok és gyermekkorú regisztrált elkövetők létszámának alakulásáról. A diagramban a Magyar Ügyészség hivatalos honlapja által közzétett statisztikai adatok kerültek feldolgozásra. Megfigyelhető, hogy 2008-tól kezdődően releváns csökkenés figyelhető meg mind a női és mind a férfi - gyermek, illetve fiatalok - elkövetők körében. Kutatásaim során nem találtam olyan elemzést vagy értékelést,

⁴⁷ 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról 68/D. §

⁴⁸ 2013. évi CCXLV. törvény indoklása az egyes törvényeknek a gyermekek védelme érdekében történő módosításáról. A/ 9–19.

⁴⁹ Vaskuti András: Időszerű lenne ismét felállítani a fiatalok törvényszékeit – Büntetőeljárások fiatalok ellen; Jogi fórum/MTI. 2014., <http://www.jogiforum.hu/hirek/31687>; (Letöltés dátuma: 2019.03. 27.)

amely egyértelműen rögzítené annak tényét, hogy a tapasztalt javulás mely törekvéseknek köszönhető, mindazonáltal egyértelműen biztató előremutatót jelent a fiatalkori bűnözés visszaszorításának, de legfőképp megelőzésének vonatkozásában.

Fiatalkorú és gyermekkorú elkövetők számának alakulása Magyarországon⁵⁰

3.2.1. A pártfogó felügyelői vélemény és összefoglaló pártfogói vélemény tartalma

A pártfogó felügyelői vélemény tartalmi és formai követelményeire vonatkozó előírásokat a Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységéről szóló 8/2013. (VI.29.) számú KIM rendelet tartalmazza, melyek az alábbiak:

- A pártfogó felügyelői vélemény I. részében az ügyre és a terhelte vonatkozó adatokat szükséges feltüntetni. Az ügyre vonatkozóan rögzíteni kell az elrendelő hatóság megnevezését, ügyszámát, elrendelés idejét, elrendelés okát, elrendelő határozat érkezésének napját és a vélemény elkészítésének határnapiját. Részletezni kell továbbá a bűncselekmény elkövetésének minősítését, módját és idejét, pártfogó adatait, illetékes kormányhivatalt, valamint a beszerzett mellékleteket és okiratokat. A terhelt vonatkozásában rögzíteni szükséges a személyes

⁵⁰ Legfőbb Ügyészség: Bűnözés és igazságszolgáltatás; 2018., http://ugyeszseg.hu/repository/bunozes_es_igazsagszolgalattas_2008_2017.pdf; (Letöltés dátuma: 2019. 03. 26.)

adatokat (név, lakcím, okmányazonosítók, stb.), családi állapotát, egészségi állapotát, munkahelyét, szakképzettségét, jövedelmi viszonyokat, káros szenvedélyét, családi kapcsolatokra vonatkozó adatokat és tényeket.

- A vélemény II. része tartalmazza a vizsgálati eljárást és az alkalmazott módszert. Ilyen vizsgálati módszer pl.: személyes meghallgatás, iratbeszerzés.
- A III. részben kell összefoglalnia a pártfogónak a terhelt személyére, kapcsolataira, viszonyaira, életvitelére jellemző szakmai megállapításokat. Különösen fontos szempont a baráti és kiscsaládi kapcsolat, a munkahelyi és/vagy iskolai adatok, szokások, a cselekmény elkövetésekor jellemző és az azóta bekövetkezett változások jellemzőit. Amennyiben van korábbi pártfogói szakvélemény, úgy azt is a III. résznél szükséges feltüntetni.
- A IV. részben a pártfogói vélemény készítését kérő hatóság által feltett kérdésekre adott válaszokat, konzekvenciákat kell feltüntetni. Releváns információ, és itt kell leírnia a pártfogónak, hogy a terhelt hajlandó-e a jóvátételre, közmunkára, stb. A pártfogó ebben a fejezetben tesz javaslatot is egyben arra vonatkozóan, hogy indokoltnak látja-e, hogy a terhelt bármilyen függőséget (alkohol, kábítószer) javító ellátást kapjon, illetve foglalkozáson vegyen részt. Szintén a vélemény IV. része tartalmazza a pártfogó által feltárt adatokon és következtetéseken alapuló összefoglaló véleményt.⁵¹

Az összefoglaló pártfogó felügyelői vélemény elkészítését akkor rendeli el a bíróság a fiatakorúval szemben, ha a védelemben vétele körében megelőző pártfogás elrendelésére kerül sor. A vélemény tartalmazza a gyámhatóság által elrendelt megelőző pártfogás eredményének összefoglaló megállapításait, valamint a pártfogó javaslatot tesz a terhelttel szemben egyedi magatartási szabály vagy kötelezettség elrendelésére. Az összefoglaló pártfogói véleményt a megelőző pártfogó is elkészítheti, aki egyébként tanúként is kihallgatható. Az összefoglaló pártfogó felügyelői véleményre - a fentiek mellett - a pártfogó felügyelői véleményre vonatkozó szabályozásokat kell alkalmazni.⁵²

⁵¹ A Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységéről szóló 8/2013. (VI.29.) számú KIM rendelet 7.- 10. §

⁵² Be. 685. § (1) – (6) bekezdés

3.3. Diverzió

A diverzió arra az elméletre épül, hogy a fiatalkorú elkövető nagyobb eséllyel lép újra a bűnelkövetés útjára akkor, ha átesik a formális igazságszolgáltatási eljárás egészén. Tehát a diverzió elmélete szerint a fiatalkorú terhelteket – a formális büntetőeljárástól elterelve – alternatív szankciók alkalmazásának segítségével kell „a jó útra terelni” és „büntetni”. Az alternatív szankció alkalmazásánál az eljáró hatóságnak azonban rendkívül körültekintően szükséges mérlegelni az elkövető körülményeit, életkorát, előéletét és legfőképp a cselekménye súlyosságát. Fontos még megemlíteni azt is, hogy a diverzió általában az első bűnelkövetőkkel szemben alkalmazható, visszaesőkkel és súlyos bűnelkövetők esetében nem. További feltétel még, hogy elegendő bizonyítéknak kell a rendelkezésre állnia, valamint, hogy a fiatalkorú elismerje cselekményét. A diverzió nem járhat a szabadság megvonásával és végrehajtása során különös tekintettel kell lenni arra, hogy a fiatalkorú jogait teljes mértékben tiszteletbe tartsák. Az alternatív intézkedések nem kerülnek be az elkövető úgynevezett priuszába sem, ellenben ha eredménytelen az elterelés, akkor az ügy visszakerül az igazságszolgáltatási rendszerbe.⁵³

A fiatalkorúakkal szembeni büntetőeljárás során minden olyan lehetséges intézkedést meg kell tenni, amely a gyermekek ügyeinek intézését a bírósági eljárás mellőzésével teszi lehetővé.⁵⁴ E követelménnyel összhangban, alternatív szankciókat alkalmazhatnak a hatóságok, amennyiben úgy ítélik meg, hogy a diverzió célravezetőbb a fiatalkorúval szemben. Ilyen alternatív szankciók az alábbiak:

- ügy elejtése (ha alaposan feltehető, hogy a fiatalkorú nem fog ismételten büntetendő cselekményt elkövetni)
- szóbeli figyelmeztetés
- megrovás
- segítségnyújtó és/vagy családtámogató szolgálat (pl. kábítószer-függőség, indulatkezelési problémák esetén)
- önkéntes munka (okozott kár jóvátétele)

⁵³ Fiatalkorú terheltek a büntetőeljárásban – a nemzetközi egyezmények és gyakorlat, valamint az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjoga tükrében, 6 - 7. o.; <http://www.mabie.hu/attachments/article/143/Fiatalkor%C3%BA%20terheltek%20a%20b%C3%BCntet%C5%91elj%C3%A1r%C3%A1sban.pdf>; (Letöltés dátuma: 2019.03.23.)

⁵⁴ Bognár Péter – Margitán Éva – Vaskuti András: i. m. 159. o.

- helyreállító igazságszolgáltatás (mediációs eljárás keretében a konfliktus feloldása és a helyreállítás a cél)
- konferencia

3.3.1. A feltételes ügyészi felfüggesztés jogintézménye

A fiatalkorúakkal szembeni büntetőeljárásban általánosan elfogadott állásponttá vált, hogy velük szemben kerülni kell a represszív megközelítést, és az alternatív szankciók alkalmazásával kell törekedni a nevelést, valamint a szocializációt elősegítő körülmények megteremtésére. Ezért az igazságszolgáltatásnak a „helyreállító” funkcióját szükséges alkalmazni a fiatalkorúak elleni eljárásban. A leírtak megvalósításának érdekében az általánostól szélesebbre tárta az ügyészi felfüggesztés alkalmazhatóságának lehetőségét a jogalkotó.⁵⁵ Fiatalkorúval szemben indult eljárásban akkor alkalmazható a feltételes ügyészi felfüggesztés, ha:

- olyan ügyben folyik a nyomozás, amelyben nyolcévi szabadságvesztésnél nem súlyosabb büntetéssel büntetendő az elkövetett bűncselekmény, és
- a bűncselekmény jellegére, az elkövetés módjára, valamint a gyanúsított személyére tekintettel a felfüggesztéstől a fiatalkorú helyes irányú fejlődése várható.⁵⁶

A felfüggesztés alkalmazásánál a törvény szabályozza a vizsgálati követelményeket arra vonatkozóan, hogy a fiatalkorú képes-e a kilátásba helyezett magatartási szabályoknak megfelelni és a kötelezettségek teljesítését vállalja-e. A Be. kimondja továbbá, hogy amennyiben a fiatalkorúval szemben feltételes ügyészi felfüggesztésnek van helye, úgy az ügyészség az eljárást 1 évtől – 3 évig terjedő időre felfüggeszti a Btk. Különös része által meghatározott büntetési tételek alapján. Az ügyészség a feltételes ügyészi felfüggesztés előtt pártfogó felügyelői vélemény beszerzését rendeli el, ha külön magatartási szabályt kíván előírni a pártfogó felügyelet célját elősegítendő.⁵⁷

⁵⁵ 2017. évi XC. törvény indokolása a Be. 690. §-hoz

⁵⁶ Be. 690. § (1) bekezdés a)–b) pontok

⁵⁷ Be. 69. § (2) – (5) bekezdés

3.4. Kényszerintézkedések elrendelésének szabályai

A kényszerintézkedések – ahogy a neve is tartalmazza - olyan kényszertartalmú eljárási cselekmények, melyeket a büntetőügyekben eljáró hatóságok alkalmaznak a büntetőeljárás sikeres lefolytatása érdekében.⁵⁸ Számos nemzetközi dokumentum (ENSZ Gyermekjogi Egyezménye, Pekingi Szabályok, EU 2016/800. irányelv) rögzíti, hogy a fiatalok elkövetők őrizetben tartása vagy letartóztatása csakis végső esetben alkalmazható és a lehető legrövidebb ideig tarthat. Bizonyos kényszerintézkedések esetében a Be. speciális szabályokat hozott, míg a további kényszerintézkedések vonatkozásában a felnőttekre vonatkozó eljárást egészíti ki feltételekkel, amennyiben az fiatalokkal szemben kerül alkalmazásra.

A fiatalok esetében kiköti, hogy a letartóztatásnak csak abban az esetben van helye, ha azt a bűncselekmény különös tárgyi súlya indokolttá teszi.⁵⁹ Érdekes azonban, hogy a „különös tárgyi súly” mint fogalom, nem került meghatározásra sem a Be., sem pedig egyéb jogszabály alapján, így a bírói gyakorlatra szükséges hagyatkozni. A bírói gyakorlat azt mondja, hogy a különös tárgyi súly vizsgálata során össze kell vetni mind az alanyi, és mind a tárgyi oldal ismérveit, és azokat egymással összefüggésben kell vizsgálni, majd értékelni.⁶⁰ A letartóztatás elrendelésére, meghosszabbítására vagy fenntartására irányuló indítványnak minden esetben tartalmaznia kell, hogy a bűncselekmény tárgyi súlya milyen tények alapján állapítható meg.⁶¹ További kiegészítés még, hogy a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalok elkövető rendőrségi fogdába nem helyezhető el, valamint letartóztatásának helyéről a bíróság dönt a törvényben meghatározott szempontok szerint. Vagyis a letartóztatás elrendelésekor a bíróság figyelemmel van a fiatalok személyiségére és a terhére rótt bűncselekmény jellegére.

A korábbi szabályozással ellentétben a jelenleg hatályos Be. nem rögzíti a szeparáció elvét, hanem azt a Bv. Kódex deklarálja. A szeparáció elve azt jelenti, hogy a letartóztatás végrehajtása során a fiatalokat el kell különíteni a felnőtt korú elkövetőktől. Ezen szabályozás kapcsán érdekes eltérés mutatkozik a nemzetközi

⁵⁸ Farkas Ákos - Róth Erika: A büntetőeljárás; Complex Kiadó, Budapest, 2012., 169. o.

⁵⁹ Be. 454. § (1) bekezdés

⁶⁰ Berkes Károlyné: A fiatalok bűnözés új jellegzetességei és a fiatalok előzetes letartóztatása - Kriminológiai Közlemények; Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2000., 18. o.

⁶¹ Faix Nikolett: A gyermek, mint terhelt a nyomozás során; 2016., <https://jogaszvilag.hu/szakma/a-gyermek-mint-terhelt-a-nyomozas-soran/>; (Letöltés dátuma: 2019.03. 21.)

dokumentumokkal szemben, mivel azok biztosítják a szeparáció alóli kivétel lehetőségét. A kivétel alatt azt kell érteni, hogy amennyiben a gyermek mindenkifelett álló érdekében az elkülönítés mellőzése ajánlatosabb, akkor mellőzhető a szeparáció. E tekintetben a magyar szabályozás nem tűr kivételt.⁶²

Speciális szabályként fogalmazza meg a Be. a fiatalkorúval szembeni kényszerintézkedéssel kapcsolatos eljárásban, hogy a vádirat benyújtása előtt az ülés nem tartható meg a védő távollétében, sőt arról a törvényes képviselőt és a gondozót is értesíteni kell.⁶³ Amennyiben a fiatalkorú őrizetbe vételére kerül sor, úgy késedelem nélkül értesíteni kell a védőt, a törvényes képviselőt és a gondozót.

A gyakorlat azt mutatja, hogy a kényszerintézkedések alkalmazása során sok esetben problémákba ütközik a jogalkalmazó, hiszen számos kitétel nem került teljes körűen és egyértelműen definiálásra (pl. különös tárgyi súly meghatározása). Véleményem szerint bizonyos kényszerintézkedések alkalmazásánál kifejezetten hiányzik a kizárólag fiatalkorúakkal szembeni alkalmazhatóságot szabályozó törvény. Egy olyan jogszabály, amely összefoglalóan és kifejezetten a fiatalkorúakra vonatkozóan tartalmazza a kényszerintézkedésekkel kapcsolatos ismérveket.

3.5. A tárgyalás

A gyors eljáráshoz való jogot biztosítani szükséges fiatalkorúak esetében. Annál is inkább, mert minél később kerül sor a tárgyalás megtartására, annál inkább veszít az alkalmazni kívánt szankció a pedagógiai hatásából és emellett a fiatalkorút is nagyobb veszéllyel teszi ki az igazságszolgáltatás a megbélyegzésnek. Több nemzetközi dokumentum is kimondja, hogy a fiatalkorúak ügyeiben a lehető leggyorsabban kell eljárni és meg kell fontolni annak a lehetőségét, hogy van-e mód az előzetes döntéshozatalra. Olyan hatékony szabályozás szükséges azonban ehhez, amely egyrészt biztosítja a fiatalkorú gyors eljáráshoz való jogát, de ugyanakkor elegendő időt biztosít

⁶² Dr. Nagy Alexandra – Nagyné Dr. Gál Mónika: A fiatalkorúak elleni büntetőeljárás sajátosságai; https://ujbtk.hu/dr-nagy-alexandra-nagyne-dr-gal-monika-a-fiatalkoruak-elleni-buntetoeljaras-sajatossagai/#_ftnref133; (Letöltés dátuma: 2019.03. 07.)

⁶³ Büntetőeljárás fiatalkorú terhelttel szemben; <https://lorik.hu/buntetoeljaras-buntetougyved/a-buntetoeljaras-rezrtvevoi/buntetoeljaras-fiatalkoruval-szemben/>; (Letöltés dátuma: 2019. 03. 14.)

a vád és a védelem felkészülésére is a tárgyalásban. Ilyen szabály lehet például a bizonyítékok beszerzésére nyitva álló időtartam meghatározása.⁶⁴

A magánélet tiszteletben tartása szintén elsődleges a fiatalkorúak szempontjából, épp ezért a tárgyalásról teljesen kizárható a nyilvánosság, ha ezt a fiatalkorú érdeke megkívánja. Ennél a szabályozásnál szintén anomáliába ütközünk, hiszen ebben az esetben sem került konkrétan meghatározásra, hogy mit kell érteni a fiatalkorú érdeken. Az ítélkezési gyakorlat azonban az, hogy minden olyan esetben el kell rendelni a zárt tárgyalást a fiatalkorúak büntetőügyeiben, ha a fiatalkorú helyes irányba történő fejlődését veszélyeztetné a tárgyaláson résztvevő nyilvánosság.⁶⁵

A fiatalkorú mindenekfelett álló érdekét a tárgyalási szakban is középpontba helyezi a jogszabály, ugyanis a bíróság elrendelheti, hogy a tárgyalást vagy annak egy részét a fiatalkorú távollétében tartsák meg, ha az egyébként veszélyeztetné a fiatalkorú helyes irányba történő fejlődését. Ekkor a tárgyalás érdemi lényegét a tanács elnöke ismerteti a fiatalkorúval, legkésőbb a tárgyalás berekesztése előtt. E kivételt tekintve a tárgyalás nem tartható meg a fiatalkorú jelenléte nélkül. Tárgyaláson a védő és az ügyész részvétele kötelező. A vádat nem képviselheti ügyészségi fogalmazó vagy alügyész.

A tárgyaláson (csak úgy, mint az eljárás egészét tekintve) úgy kell fogalmazni, hogy azt a fiatalkorú megértse. Vagyis mind szóban és mind írásban, a fiatalkorú életkori, szellemi sajátosságaira figyelemmel, számára egyszerűen és érthetően kell megfogalmazni mindazt, amit közölni kívánnak vele. Mindemellett a bíróságnak meg kell győződnie, hogy a fiatalkorú megértette azt, amit felé intéztek, amennyiben nem, úgy el kell magyarázni neki. Sok esetben ez nehézségeket okoz, hiszen a fiatalkorúaknak sajátos szókincse van. Nagyon fontos a kérdezéstechnika is. Hiszen sok esetben az elkövető fiatalkorúak megszeppennek a hatósági közegtől. A bírósági szakban is releváns szempont, hogy milyen technikával kérdez a bíró. Nem szabad, hogy a fiatalkorú azt érezze, hogy a bíró bűnösnek véli, mert akkor nem fog együttműködni. Amennyiben a fiatalkorú vallomást kíván tenni, úgy hagyni kell, hogy

⁶⁴ Fiatalkorú terheltek a büntetőeljárásban – a nemzetközi egyezmények és gyakorlat, valamint az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjoga tükrében;
<http://www.mabie.hu/attachments/article/143/Fiatalkor%C3%BA%20terheltek%20a%20b%C3%BCntet%C5%91elj%C3%A1r%C3%A1sban.pdf>; (Letöltés dátuma: 2019. 03. 28.)

⁶⁵ Bognár Péter – Margitán Éva – Vaskuti András: i. m. 170. o.

saját szavaival és összefüggően elmondja, amit közölni kíván. A fiatalkorúak ügyében a vádlott és a tanú kihallgatását a tanács elnöke végzi, pontosan azon okból kifolyólag, hogy közbekérdezésekkel ne zavarják meg a válaszadást, vagy vallomástételt. A bírónak rövid, tömör és lényegre törő, de ugyanakkor a fiatalkorú szellemi szintjéhez igazodó kérdéseket és kijelentéseket kell intéznie a fiatalkorúhoz. A tárgyalás során meghozott határozatokat szintén meg kell magyarázni a fiatalkorúnak, hogy megértse azok lényegét és tisztában legyen az alkalmazott szankciók jelentésével.⁶⁶

Fiatalkorú védelmében ügyvédjelölt nem képviselheti a védelmet az ügyvéd helyetteseként.⁶⁷ A régebbi szabályozástól eltérően az új Be. alapján az előkészítő ülésen és tárgyaláson a fiatalkorú jelenléte kötelező.⁶⁸ A nemzetközi szabályozáshoz igazodva, Magyarországon a fiatalkorúak tárgyalásán ülnökök vesznek részt, akik pedagógiai és gyermekvédelmi szakemberek. Az ülnökrendszer egyértelműen a gyermek érdekeit szolgálja, hiszen egy szakember jobban ismeri a gyermek életkori sajátosságaihoz kapcsolható viselkedési mintákat és nyelvhasználatot, valamint a bíró számára is segítő kezet nyújt.⁶⁹

3.6. Fiatalkorúakkal szemben alkalmazható szankciók

Fiatalkorú elkövetővel szemben hozható ítélet az intézkedés vagy a büntetés lehet, melynek célja elsősorban az, hogy a fiatalkorú a helyes irányba fejlődjön és a társadalom hasznos tagjává váljon. Büntetést abban az esetben kell kiszabni, ha az intézkedés alkalmazása egyébként nem célravezető. Különösen fontos kitétel, hogy fiatalkorúval szemben szabadságmegvonással járó intézkedést alkalmazni, vagy büntetést kiszabni csakis abban az esetben lehet, ha az intézkedés vagy büntetés célja más módon nem érhető el. Az intézkedéseket súlyuk szerint rangsorolja a jogalkalmazás, ezek az alábbiak:

1. szabadságelvonással nem járó intézkedés
2. szabadságelvonással nem járó büntetés

⁶⁶ Fiatalkorú terheltek a büntetőeljárásban – a nemzetközi egyezmények és gyakorlat, valamint az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjoga tükrében;
<http://www.mabie.hu/attachments/article/143/Fiatalkor%C3%BA%20terheltek%20a%20b%C3%BCntet%C5%91elj%C3%A1r%C3%A1sban.pdf>; (Letöltés dátuma: 2019. 03. 14.)

⁶⁷ Be. 692. § (2) bekezdés

⁶⁸ Be. 693. § (1) bekezdés

⁶⁹ Dr. Nagy Alexandra – Nagyné Dr. Gál Mónika: A fiatalkorúak elleni büntetőeljárás sajátosságai;
https://ujbtk.hu/dr-nagy-alexandra-nagyné-dr-gál-monika-a-fiatalkorúak-elleni-büntetőeljárás-sajátosságai/#_ftnref133; (Letöltés dátuma: 2019.03. 11.)

3. szabadságelvonnással járó intézkedés
4. szabadságelvonnással járó büntetés⁷⁰

A fiatalkorúak ügyeiben, előnyben kell részesíteni a szabadságelvonnással nem járó intézkedések és büntetések alkalmazását, a szabadságelvonnással járó intézkedések és büntetésekkel szemben. Az alábbi felsorolás összefoglalóan mutatja be a hazai jogalkalmazásban alkalmazható intézkedéseket és büntetéseket.

1. Intézkedések:

- megrovás
- próbára bocsátás
- jóvátételi munka
- pártfogó felügyelet
- elkobzás
- vagyonelkobzás
- kényszergyógykezelés
- javítóintézeti nevelés
- az elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tétele

2. Büntetések:

- szabadságvesztés (csak határozott ideig tarthat)
- elzárás
- közérdekű munka (csak 16. életévét betöltött fiatalkorúval szemben alkalmazható)
- pénzbüntetés (ha a fiatalkorúnak önálló jövedelme van)
- foglalkozástól eltiltás
- járművezetéstől eltiltás
- kiutasítás
- sportrendezvények látogatásától való eltiltás

⁷⁰ Máté Magdolna: A fiatalkorúakra vonatkozó speciális rendelkezések; 2016.árilis 1., [https://jogaszvilag.hu/szakma/a-fiatalokorukra-vonatkozo-specialis-rendelkezesek/;](https://jogaszvilag.hu/szakma/a-fiatalokorukra-vonatkozo-specialis-rendelkezesek/) (Letöltés dátuma: 2019. 02. 27.)

3. Mellékbüntetések

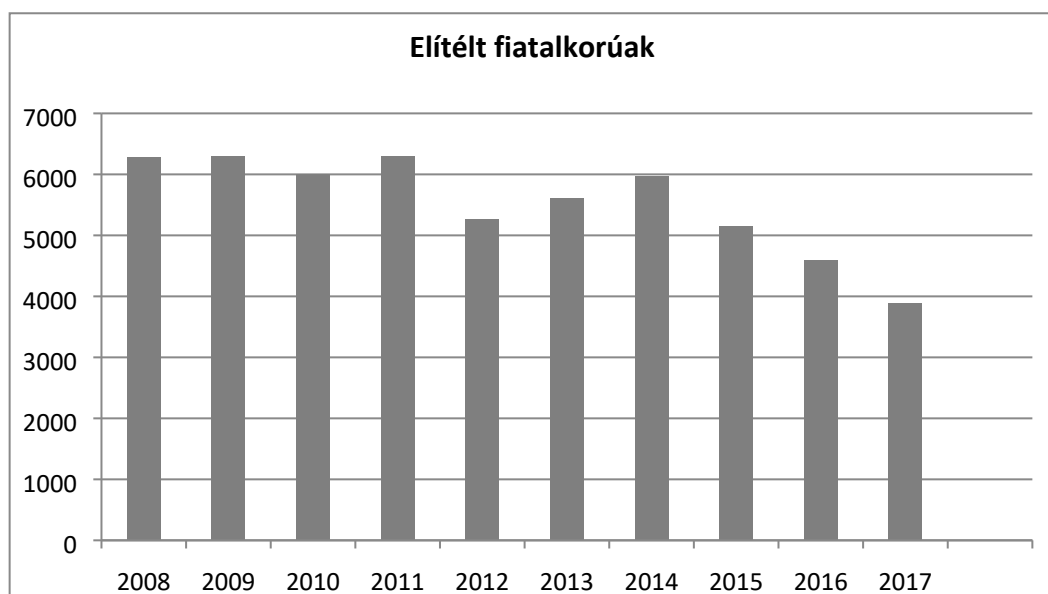
- közügyektől eltiltás (csak akkor szabható ki, ha a főbüntetés egy évet meghaladó szabadságvesztés)⁷¹

A szabadságvesztés vonatkozásában fontos kritériumok kerültek megfogalmazásra, hiszen alapelveként rögzített, hogy a szabadságelvonással járó büntetés a lehető legrövidebb ideig és csakis indokolt esetben alkalmazható. A szabadságvesztés időtartama csakis határozott lehet, általános alsó határ az egy hónap. A felső határ a különös részi büntetési tételkeret felső határától és attól függ, hogy a fiatalkorú betöltötte-e a 16. életévét a bűncselekmény elkövetésekor. A szabadságvesztés végrehajtására a fiatalkorúak fogházában vagy börtönében történik és a fogvatartott 21 éves életkoráig. Ezt követően felnőtt korúak számára fenntartott büntetés végrehajtási intézetben kerül sor a büntetés letöltésére. Az életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető bűncselekmények esetében a törvény 15 évben, míg a 10 évet meghaladó szabadságvesztéssel büntethető bűncselekmények esetében 10 évben maximalizálja a törvény a fiatalkorúval szemben kiszabható büntetési tételt.⁷²

A következő diagram az ügyészség.hu által közzétett adatok alapján készült és összefoglalóan tartalmazza az elmúlt 10 év magyarországi adatait az elítélt kiskorúakra vonatkoztatva.

⁷¹ Máté Magdolna: A fiatalkorúakra vonatkozó speciális rendelkezések; 2016. április 1., <https://jogaszvilag.hu/szakma/a-fiatalkoruakra-vonatkozo-specialis-rendelkezesek/>; (Letöltés dátuma: 2019. 02. 27.)

⁷² Vaskuti András: Fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezések - VII. fejezet; https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/32555/Disszertacio_VaskutiAndras_EDIT.pdf?sequence=1&isAllowed=y; (Letöltés dátuma: 2019. 03. 17.)

Elítélt fiatalok számának alakulása Magyarországon 2008 és 2017 között⁷³

A fiatalok elkövetők számának alakulásához hasonlóan, a fiatalok elítéltek száma is csökkenő trendet mutat az elmúlt időszak függvényében. Egyelőre korainak tartanám azt a konzekvenciát levonni, hogy a két statisztikai adat láttán öröndetes jövő elé nézünk, de a javulás mindenképp biztató. Azt sem merném kijelenteni egyértelműen, hogy a csökkenő fiatalok bűnözés konkrét intézkedésekhez köthető, illetőleg vezethető vissza. A gyermekbarát igazságszolgáltatás, a nemzetközi dokumentumok és hazánk igazságszolgáltatásának törekvései a gyermek és fiatalok bűnözővé válás ellen vitathatatlanok, de úgy vélem, hogy számos területe van még a magyar jognak a fiatalok büntetőeljárásának területén, amelyet újra- és újra felülvizsgálni, elemezni és fejleszteni szükséges ahhoz, hogy a csökkenő tendenciát kövessük.

⁷³ Legfőbb Ügyészség: Bűnözés és igazságszolgáltatás; 2018.,
http://ugyeszseg.hu/repository/bunozes_es_igazsagszolgalatas_2008_2017.pdf; (Letöltés dátuma: 2019. 03. 18.)

4. Fiatalkori bűnözés – kriminológiai kitekintés

Bevezetőmben több kérdés is megfogalmazódott bennem a gyermekek bűnözővé válásának kapcsán. A dolgozat vezérfonala a fiatalkorúak elleni büntetőeljárás sajátosságainak ismertetése és összefoglalása mentén halad, azonban megítélésem szerint nem hagyható figyelmen kívül a deviáns viselkedés és a bűnözővé váláshoz vezető út érintőleges vizsgálata sem. Vallom, hogy minden gyermek egyformának születik, azonos esélyekkel és lehetőségekkel a jövőt illetően. Mi vezet akkor ahhoz, hogy egyes fiatalkorúak mégis deviáns viselkedést tanúsítanak, vagy adott esetben bűnözővé válnak? A kérdésre a válasz korántsem egyszerű. Ahogy a büntetőeljárás szakaszainál, úgy e kérdés vizsgálatnál is speciális szegmenseket szükséges vizsgálni külön-külön, és összefüggően egyaránt.

4.1. Kockázati tényezők

Kockázati tényezőnek nevezhető minden olyan körülmény, amely a fiatalkorúra nézve kedvezőtlenebb eredményt idézhet elő, mint a populáció más tagjainál. A kockázati tényezők Shader szerint öt részterületre bonthatók:

- személyes,
- családi,
- környezeti,
- kortárs
- és iskolai.⁷⁴

Látható tehát, hogy a fiatalkorúak mennyi területen „veszélyeztetve” vannak abból a szempontból, hogy ha csak egyetlen részterületen negatívan befolyásolja őket a kockázati tényező. Amennyiben pedig több kockázati tényező hat egyszerre negatívan a gyermekekre, úgy jóval nagyobb eséllyel alakul ki a deviancia.

A személyiségbeli tényezők, mint kockázati tényezők önmagukban teszik lehetővé a gyermek bűnözővé válását, vagyis gyakorlatilag a fiatalkorú veleszületett hajlamát valószínűsítik. Ilyen például a hiperaktivitás és figyelemzavar. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a hiperaktivitás megléte egyben a bűnözővé válást

⁷⁴ Borbíró Andrea - Kerecsi Klára: A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve I., Budapest, 2009., 403.o.

is jelentené, de mindenképp érdemes a szülőnek és a környezetnek fokozott figyelmet fordítani a fiataikorú fejlődésére.

Másik fontos rizikófaktor a családi körülmény. A gyermek elsődleges szocializációs közege a család, mely minden szempontból releváns hatással van a gyermek fejlődésére, későbbi társadalmi beilleszkedésére és a törvények tiszteletére. Ahhoz, hogy a fiatal törvénytisztelő állampolgárrá váljon és egyben a társadalom hasznos tagja legyen, elengedhetetlen a jó gyermek-szülő kapcsolat. Amennyiben a családi légkör nem megfelelő (alkoholizmus, drogfogyasztás, bűnözői múlt a szülőknél), úgy nagyobb az esély arra is, hogy a gyermek e mintaképet tekintí társadalmilag elfogadottnak. A fiataikorú életkoránál fogva nem képes arra, hogy teljes körűen vizsgálja a társadalmi normákat, így még ha tudja is, hogy nem helyes a bűnözés, akkor sem feltétlenül fog tudni jogkövető állampolgár maradni akkor, ha a szülők bűnözői eszme szerint „nevelik” a gyermeket. Érdemes megemlíteni ennél a pontnál, hogy nem csupán a családi háttérben fellelhető kriminális életút az egyetlen veszélyforrás a fiataikorút illetően, hanem az is, ha a fiataikorú maga válik áldozattá egy bűncselekményben. Ebben az esetben – például erőszak áldozatává válás – kiemelten fontos, hogy a szülők fokozott figyelmet fordítsanak a gyermek rehabilitációjára. Hiszen nem ritka, hogy előfordul, hogy pont azon fiataikorúakból válik a későbbiekben erőszaktevő, aki korábban erőszak áldozata volt.

Hazánk vonatkozásában – de egyébként a világ számos táján – komoly rizikófaktorot jelent a család gazdasági, társadalmi és kulturális helyzete a fiataikorú fejlődésére. Olyan családokban, amelyek hátrányos helyzetűek, nagyobb eséllyel fordul elő a fiataikorú normasértő viselkedése, szemben azokkal a családokkal, ahol rendezett anyagi körülmények vannak. Napjainkra oly mértékben elhatalmasodott a leszakadt társadalmi réteghez tartozók tudatmódosító szer használata – különös mértékben mutat növekvő tendenciát ez fiataikorúak körében -, hogy tulajdonképpen az amúgy is nehéz anyagi körülmények között élő családoknál az elsődleges fenntartási ösztön a kábítószer beszerzésre és az alkoholfogyasztásra korlátozódik. Azonban emellett sem iskolai, sem munkahelyi vállalásaiknak nem tudnak eleget tenni a használók, így kénytelen például lopás, garázdaság, esetleg könnyebb testi sértés alkalmazásával beszerezni azt a forrást, amit a szükségletük kielégítése megkíván.

Széles spektrumban lehetne vizsgálni a fiatalkorúak bűnelkövetésre való hajlamosító tényezőket. Számos kutatás, vizsgálat született annak érdekében, hogy előtérbe helyeződjenek azok a fontos rizikófaktorok, amelyek változtatásával pozitív irányba terelhető hazánkban a fiatalok deviáns magatartása. Tekintve, hogy dolgozatom az eljárás sajátosságaival foglalkozik, így csupán egy rövid kitérő erejéig kívántam említést tenni a kriminológiai tényezők tükrében. Összefoglalóan azt mondanám, hogy a fiatalkorúak bűnözésének a gócpontja egyértelműen a gyökereknél keresendő. Határozottan vallom, hogy minden gyermek egyenlő eséllyel jön világra, de sajnálatos módon a fogadó körülmények képesek oly mértékben elferdíteni a gyermek egészséges fejlődését, amely akár a fiatalkorú egész életére kiható megbélyegzéssel, de még rosszabb esetben kirekesztéssel, társadalmi „lecsúszással”, ellehetetlenüléssel, végső esetben pedig egy elrontott élettel járhat.

5. Összefoglaló

„A társadalom érzékenyen reagál egy társadalom mentális, erkölcsi állapotára, mint a gyermek- és fiatalkorúak bűnözése. Míg a társadalom elképedve nézi a gyermek- és fiatalkorú elkövetők egy részének brutalitását, bestialitását, addig kevesen gondolnak bele abba, hogy minden a társadalmi környezeten, a felnőttek értékrendszerén múlik”

(Domokos Andrea)

A munkám során használt mottóknál arra törekedtem, hogy azok valamelyest tükrözzék privát véleményem és érzésem a feldolgozott témát illetően. Munkám elején több kérdés megfogalmazódott bennem, melyek kissé talán jobban hajlanak a kriminológiához, mintsem a büntető-eljárásjoghoz, de úgy gondolom, hogy a két terület – különösen a fiatalkorúak esetén – összefügg számos tekintetben. Kérdéseim legtöbbször a választ megtaláltam a feldolgozott szakirodalmakban, és felhasználtam azokat a vizsgált téma elemzésénél, melynek következményeként a következő megállapításokra jutottam

Az új Be. megalkotásával egyre inkább a nemzetközi elvárásokhoz közelít a fiatalkorúak büntetőeljárása hazánkban, mindemellett meg kell jegyezni, hogy teljes körűen még mindig nem valósul meg a gyermekbarát igazságszolgáltatás valódi mondanivalója és kívánt hatásai. Öröndetes változás, hogy a fiatalkorúak ügyeiben az ülnökrendszer sajátos és korántsem flexibilisnek mondható szabályozása a fiatalkorúak valódi személyiségének és életkori sajátosságainak megítéléséhez lett alakítva az ítélelhozatalt illetően. Ugyancsak pozitív előremutató a pártfogó és a gyámhatóság munkájának összekapcsolása, alternatív szankció alkalmazhatóságát fokozottan biztosítva így a büntetőeljárás során. A védő részvételére vonatkozó konkretizálás szintén egy kiemelkedően fontos nemzetközi elvárásnak való megfelelést biztosíthat, amennyiben a gyakorlatban maradéktalanul a törvényi előírások szerint kerül alkalmazásra a jogszabályi előírás. A gyermekvédelmi szakember bevonása, valamint a gyermekek egyéni értékelésének biztosítása további pozitív változások. Összességében Magyarország jó úton halad ahhoz, hogy valóban a gyermekek érdekei, a „jó útra terelés” és a fiatalkorú bűnmegelőzés kerüljenek középpontba a fiatalkorúak igazságszolgáltatási eljárásának során. A probléma talán már nem is a szabályozásokban rejlik, bár személyes véleményem az, hogy a külön jogszabályba foglalt rendelkezések egyszerűbb alkalmazhatóságot hozhatnának a gyakorlatban. Nem kifejezetten a bírói

szak a buktatója a törvényességnek és a szakmai, de ugyanakkor gyermekközpontú döntések és szankciók meghozatalának, hiszen az ülnökrendszer ezt hivatott biztosítani. Azt gondolom, hogy sokkal inkább problémát jelenthet a hatályos jog szerinti eljárás a mindennapokban (például nyomozási szakban), illetve az eljárás időszerűségét és az eljárás egészét tekintve találkozhatunk hiányosságokkal mind a mai napig.

A másik gócpontja annak, hogy a gyermekbarát igazságszolgáltatás még mindig nem maradéktalanul valósul meg hazánkban, hogy az írásos regula, nem pótolja azt a szakmai, továbbá empátikus felkészültséget az eljárásban résztvevőkre vonatkoztatva, amelyet a fiatalkorúak sajátos természete megkíván. Megítélésem szerint, a jövőben a figyelmet a szakképzésre és egy rendszer kialakítására kellene fordítani, ahol célirányos oktatást követően, megfelelően felkészült és konkrétan gyermekekre, illetve fiatalkorúakra specializálódott szakemberek vesznek részt az eljárásban. Nem csupán egyszeri képzésre gondolok itt, hanem folyamatos tréningekre, melyek biztosítják azt, hogy a változó világunkban, a változó fiatalok olyan specialistákkal kerüljenek kapcsolatba a büntetőeljárás bármely szakaszában, ahol minden tekintetben felkészült szakember segíti őket a reintegrációban. Hisz ez a fő célja az eljárásnak, mert a fiatalokból lesz a jövő társadalma.

Záró gondolatként szeretnék kitérni a szülői felelősségre. Mert egyszerűbb lenne, ha a fiatalkorúaknál eleve megelőzésre kerülne a deviancia, az agresszivitás és a bűnözésre hajlamosító körülmény jelenléte, mintsem, hogy utólag akarjuk a gyerekeket „megjavítani”. Nem várható el, egy értelmileg és emocionálisan még nem érett egyéntől, hogy magától váljon vagy maradjon jogkövető. A példát nem lehet tanítani, a példát azt mutatni kell. Amennyiben a példa negatív és rossz irányba tereli a gyermeket, úgy megfontolandó olyan irányú reformja a büntetőeljárásnak, mely szerint, ha a szülő büntetett előéletű és a gyermeke alaposan feltehetően ennek következményeként vált szintén bűnözővé, vagy csak a társadalmi normával ellentétes, illetve azt sértő magatartást tanúsít, úgy a szankciók alkalmazásának körébe be kelljen vonni a szülőre nézve is kiróható intézkedés, büntetés lehetőségét. Határozottan hiszem, hogy amennyiben ilyen eszköz lenne a jogalkalmazók és az igazságszolgáltatás kezében, úgy javulna a fiatalkorúak bűnelkövetésének statisztikája mellett a felnőtt korú elkövetőké is. Jelenlegi tapasztalatom az, hogy a társadalmilag leszakadt rétegeknél „menő” a szülő számára is, ha a gyermek már egészen fiatal korban a bűnözés útjára lép. Legyen ez agresszió, garázdaság, kisebb értékre elkövetett lopás – mert ezek a leggyakoribb esetek

a fiatalkorúaknál -, sok esetben a szülő, vagy a közvetlen család tud a gyermek tevékenységéről, de mégsem tesz ellene.

Végezetül: A fiatalkor múltó állapot, és nekünk mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy segítsük a téves irányba tartó gyermekeket, hogy ne vesztegessék el ezeket az éveket a kriminális életútra. Elsősorban nem az igazságszolgáltatás feladata a fiatalok „újra-nevelése”, hanem a mai felnőtt feladata, hogy a mai fiataalt, aki a holnap felnőtté fog válni kellően intelligensen tanítsa meg jogkövető állampolgárként élni, vagyis nevelje jól a gyermeket.

Irodalomjegyzék

1. Berkes Károlyné: A fiatalkorú bűnözés új jellegzetességei és a fiatalkorúak előzetes letartóztatása; Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2000
2. Bognár Péter – Margitán Éva – Vaskuti András: Kiskorúak a büntető igazságszolgáltatásban; KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005.
3. Borbíró Andrea - Kerecsi Klára: A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve I., Budapest, 2009.
4. Dr. Farkas Ákos - dr. Róth Erika: A büntetőeljárás; Komplex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2012.
5. dr. Vaskúti András: A fiatalkorúakra vonatkozó speciális rendelkezések; 2015.
6. ENSZ Gyermekjogi Bizottságának 10. számú kommentárja; In: Herczog Mária (szerk.): Kézikönyv a gyermekjogi egyezmény alkalmazásához; Család, Gyermek, Ifjúság Egyesület, 2009.
7. Fiatalkorú terheltek a büntetőeljárásban – a nemzetközi egyezmények és gyakorlat, valamint az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjoga tükrében
8. Gyurkó Szilvia: Gyermekbarát igazságszolgáltatás; Unicef, 2012.
9. Király Tibor: Büntetőeljárási jog; Osiris Kiadó, 2003.
10. Lajtár István: A fiatalkorúakkal szembeni büntetőeljárások időszerűségének vizsgálatáról; Ügyészek Lapja, 2008.
11. Ligeti Katalin: A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásának reformja hazánkban; Rendészeti Szemle, 2008., 7–8. szám
12. Ligeti Katalin: A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási törvényének koncepciója; Büntetőjogi Kodifikáció, 2006., 2. szám
13. Magyar Büntetőjog Kommentár a gyakorlat számára; III. kiadás, I. kötet, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2013.
14. Medve Judit: Rendőri kommunikáció a gyermekkorúakkal; Belügyi Szemle, 2014., 12. szám. 27–43. o.
15. Mohai Gabriella: A büntetőeljárási törvény leggyakrabban előforduló külön eljárásai – büntetőeljárási tankönyvek alapján; 2014.
16. Solt Ágnes: Peremen billegő fiatalok. Veszélyeztető és kriminalizáló tényezők gyermek- és ifjúkorban; Doktori (PhD) disszertáció, Budapest, 2012.
17. Szász Gabriella: Gyerekcipőben a gyermekbarát igazságszolgáltatás? - Ügyészek Lapja, 2013.

Jogszabályjegyzék

1. 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról
2. 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
3. 2017. évi CX. törvény a büntetőeljárásról
4. 2013. évi CCXLV. törvény indokolása az egyes törvényeknek a gyermekek védelme érdekében történő módosításáról 2017. évi XC. törvény indokolása a büntetőeljárásról
5. Pekingi Szabályok (40/33/1985 Közgyűlési Határozat - ENSZ)
6. Európa Tanács: Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatása a gyermekbarát igazságszolgáltatásról; Európa Tanács, Európai Unió, 2012.
7. A Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységéről szóló 8/2013. (VI.29.) számú KIM rendelet

Internetes források

1. Andorka Rudolf: Bevezetés a szociológiába; Osiris Kiadó, 2006.,
https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_520_bevetesz_a_szociologiaba/ch17s03.html
2. Dr. Nagy Alexandra – Nagyné Dr. Gál Mónika: A fiatalkorúak elleni büntetőeljárás sajátosságai; https://ujbtk.hu/dr-nagy-alexandra-nagyne-dr-gal-monika-a-fiatalkoruak-elleni-buntetoeljaras-sajatossagai/#_ftnref133
3. dr. Sárk Eszter: A gyermek és fiatalkori bűnözés kérdései ügyészi szemmel; Ppt., <https://slideplayer.hu/slide/1898732>
4. Faix Nikolett: A gyermek, mint terhelt a nyomozás során; 2016.,
<https://jogaszvilag.hu/szakma/a-gyermek-mint-terhelt-a-nyomozas-soran/>
5. Fiatalkorú terheltek a büntetőeljárásban – a nemzetközi egyezmények és gyakorlat, valamint az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjoga tükrében;
<http://www.mabie.hu/attachments/article/143/Fiatalkor%C3%BA%20terheltek%20a%20b%C3%BCntet%C5%91elj%C3%A1r%C3%A1sban.pdf>
6. Legfőbb Ügyészség: Bűnözés és igazságszolgáltatás; 2018.,
http://ugyeszseg.hu/repository/bunozes_es_igazsagszolgalatas_2008_2017.pdf
7. Büntetőeljárás fiatalkorú terhelttel szemben; <https://lorik.hu/buntetoeljaras-buntetougyved/a-buntetoeljasaa-reztvevoi/buntetoeljaras-fiatalkoruval-szemben/>
8. Király Tibor: Büntetőeljárás jog; Osiris Kiadó, 2003.,
https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_520_buntetoeljarasi_jog/ch02s02.html
9. Kiss Anna: A büntetőeljárás alapelvei a nemzetközi dokumentumok tükrében - I. rész; 2016., jogaszviag.hu; <https://jogaszvilag.hu/vilagjogasz/a-buntetoeljaras-alapelvei-a-nemzetkozi-dokumentumok-tukreben-i-resz/>
10. Szilágyi Péter: Jogi alaptan; ELTE Eötvös Kiadó, 2014.,
https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_527_jogi_alaptan/ch05s02.html
11. Vaskuti András: Időszerű lenne ismét felállítani a fiatalkorúak törvényszékeit – Büntetőeljárások fiatalkorúak ellen; Jogi fórum/MTI. 2014.,
<http://www.jogiforum.hu/hirek/31687>